(תוספות אחרים מערבי פסחים נמצאים בספר רב מרדכי)

ערב פסחים לו גרסינן ערבי מיתה ולו גרסינן ערב ס"ק ערב מקחתין בו (ג) פסחים ל"ע ערב פסח דלתמרינן. גמ' דכתיב התכלת תכלת מנחה תלוש בשתי ידות הכנס תסור כדתנן בפ"ק דשבת (ד' מ:) ותלות ומה לא יתכל לו מלה תלוש קדש כמו תסור כדלתמרינן בירושלמי כל האוכל מלה בערב הפסח תלוש בוער לתרומתו בכית תנוי ולו במיני תרגימת הא תתר בגמרא (ד' קז:) אכל מעכל הוא במיני תרגימת וי"ל דתירוצי במלה עשויים הלא אחר בירושלמי הלא בתלה הלילה לילה כה תובתו ואוכלה קדש ומנה אכל מלה עשויה בדיה

וכן היה עוכר ר"ש

סמוך למנחה לא יתכל. ותם תתמר והא תתר בכל שעה (שבת ל' ת.) כלוקות על ככרים ממלת תדם כרוכו מהם ובלבד שיתכל מיום מלה בלתרומה ואכל אסר לאכול אפי' מכשר יום וי"ל דכתיבה הסמוכה תדם מהר ותלוי תיכל כל מובכו כדי שיתכל מלה לתרומתן אכל מכשר יום תן תדם מהר ותלוי כל מובכו ומכר בעבר הלילה ותלדכה יהיה שבע יותר כי יתבכר המתכל בעבו והא דייק רבא לקמן (ד' קז:) דתמרת גרוב דלו תמרת מיסבר סעוד בין הסעות הלו תמלי יהיה לה בל גב דכתובה הסוכה מהר מלתכל מובכו (ג) אכל בסחים לו תבסר לתהר לא"ל מבון לתכון לבני דתיכה תבלתה והלל דייק דמי לבסוכה לתרת:

עד שתחשך. מקבו' תתלי לתלבתך עד שתחשך בעבעת ושוד דבגמרא גבי שבתות וימים טובים לא תקני ליה ותאמר הר"א מקרבי"ל דגבי מלה דוקא בעינן עד שתחשך כדתנא בתוספתא הבסח ומלה ומרור מלון מבתחשך ובעמת מבום דבתיב (שמות יב) ותכלו לת הבסר בלילה הזה ומלה ומרור לתקבו לבסח אבל בעבת וימים טובים מלי אבל לתו מבשר יום כדתתר בפרק תפלת הבתר (ברכות דף מו:) מתפלל אדם של שבת בערב שבת ותתר קדום הום מבשר יום ותתר מהר' ותתל דבי פרק בגמרא מלי תרתי ערבי פסחים כו' לא מלי לבטוי דתקבו ערבי פסחים מבום דבעי לתיבו עד שתחשך דבבר לתבתיבן לתיהו מקבן (שבתים ל' מ:) דקתני הבסח לתו נתכל הלת בלילה ובכל תבב לתתיה תעיה בקולר ובבוי יהודה תדק תלוי לו בעינן גבי שבתות וימים טובים עד שתחשך הבא לתלבתך לתיבי דתתת לתתמשיכן דתבע"ל דבתיבת בבבי בבבי בבבי

עד שעה שהוא משלים. סעודתו בתוספתא עד שתחשך לא נאכל. אם התחיל סעודתו בהיתר קודם מנחה שאוכל והולך עד שתחשך אפילו לרבי יהודה מפסיק כשתשך ומברך בה״מ לו עוקר הבלתן ואח״כ מקדש היום: ואין צריך להפסיק: מפסיקין לנשבת. הרי שהיו יושבין ואוכלין ומקדש עליהן היום מפסיקין הן מפעודתן: זו דברי רבי יהודה וז׳ יומי. דמניני אם צריך להפסיק לגמרי ובמקרית הבלתן לו לא אכל לדברי הכמים פורס מפה על הבלתן כדי שיהא ניכר שהוא לכבוד השבת ומקדש: מהו

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי׳ פכ״ע מהלכות תנ״ל יב סוס״ע או״ח כי׳ רפא פ״ד
ו
ב מיי׳ פ״ו מהל׳ תנ״ל יב סוס״ע שם סר׳ תפא ס״ח
ז
ג מיי׳ שם שמ״ע שם ס״כ בסב״ם
ח
ד סוס״ע שם סי׳ תפ ס״ח
ט
ה סוס״ע שם פ״ג וסר׳ תפא ס״ח בסב״ם
י
ו מיי׳ שם פ״ו הלכה ח סוס״ע שם סי׳ תפב ס״ח
יא
ז מיי׳ שם סוס״ע שם סי׳ תפב סע׳ ד ס
יב
ח מיי׳ פ״ו מהל׳ תנ״ל יב סוס״ע שם סי׳ תפב ס״ב

הורה אור

עד שעה שהוא משלים. *מפסיקין לשבת דברי ר׳ יודה ר׳ יוסה אומר אין מפסיקין מעשה ברבן שמעון בן גמליאל ורבי יוסי בן חלפתא שהיו מסובין בערב שבת בעכו וקדשה עליהן השבת אמר לו ר׳ שמעון בן גמליאל לרבי יוסי בן חלפתא רצונך שנפסוק לשבת. אמר לו כל יום היית מחבב דברי לפני רבי יהודה ועכשיו את מחבב דברי ר׳ יהודה בפני הגם לבבוש את המלכה עמי בבית. אמר לו אם כן לא נפסוק שלא תיקבע הלכה בישראל כר׳ יהודה. לא זוז משם עד שקבעו הלכה כר׳ יוסי. ר׳ יהודה בשם שמואל זו דברי ר׳ יהודה ור׳ יוסה *אבל דברי חכמים [ז] פורש מפה ומקדש. מהו לוכל [כ] מיני כיסנים מהו לוכל *מיני תרגימא. ר׳ יודן נשייא מחה וצחא שאל לר׳ מנא [ל]בנין דאתא צחי מהו נישתי. א״ל תני ר׳ חייה אסור לאדם למעוט כלום עד שתחשך. [ד] א״ר לוי [ג] ״האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. [ה] תני ר׳ יודה בן בתירה אומר בין חמץ בין מצה אסור רבי סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי [ו]לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה לא מצה מן הדא דר׳ לוי ולא חמץ מן הדא דר׳ יודה בן בתירה ור׳ תלמידי דר׳ יודה בן בתירה הוה. לא תלמידיה דר׳ יעקב בן קודשיי הוה. אלא בנין [ז] דהוה בכור. אמר רב מנא רב יונה אבא הוה בכור והוה אכיל. אמר רב תנחומא לא כן הדא אלא מן הדא [ח] ר׳ איסתנים הוה *כד אכיל ביממא לא הוה אכיל ברמשא ולמה לא הוה אכיל הבא ביממא כדי שיכנס לשבת בהאוה. אמר רב לוי ולפי שדרך עבדים להיות אוכלין מעומד וכאן להיות אוכלין מסובין להודיע שיצאו מעבדות לחירות. ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי *אותו בדית שאדם יוצא בו בפסח צריך לאוכלו [ט] מיסב. ר׳ יוסי בעא קומי ר׳ סמון [י] אפי׳ עבד לפני רבו אפילו אשה לפני בעלה א״ל בר׳ ע״כ שמעתי. א״ר ר׳ חייה בר אדא לפי שאין ערב [ח] לאדם לוכל מן הקופה וכאן אפילו מן התחחוי. [ו] *תני צריך הוא אדם לשמח את אשתו ואת בניו ברגל במה משמחן ביין. רבי יודה אומר נשים בראוי להן וקטנים בראוי להם נשים בראוי להן כגון מסנים וצוצלין וקטנים בראוי להן כגון אגוזין ולוזין. אמרין הוה רבי מרפון עביד כן. *מגיין לארבעה כוסות רבי יוחנן בשם ר׳ ר׳ בנייה כנגד ארבע גאולות °לכן אמור לבני ישראל אני ה׳ והוצאתי אתכם וגו׳ ולקחתי אתכם לי לעם וגומר והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי רבי יהושע בן לוי אמר כנגד ארבעה כוסות של פרעה °וכוס פרעה בידי ואשחט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה ונתת כוס פרעה בידו וגו׳. רבי לוי אמר כנגד ארבעה מלכיות ורבנן אמרי כנגד ד׳ כוסות של פורענות שהקב״ה עתיד להשקות את אומות העולם °כי כה אמר ה׳ אלהי ישראל אלי קח את כוס היין החימה וגו׳ כוס זהב בבל ביד ה׳ °כי כוס ביד ה׳ °ימטר על רשעים פחים אש וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם מהו מנת כוסם רבי אבין אמר

דיפלו

בכתובות מעוטה לה מגעלים ממועד למועד: ולגלגלין. הם בגדים קטנים: אמרין. אמרו סר״ע עשה כן לחלוק לגוזים וקליות כדי שלא יאמרו: ד׳ כוסות של פרעה. ונרמזה גאולת ישראל בהאי עניינא כדדרים בב״ל והם נפן לפני אלו ישראל נפן ממלכים תסיע: ד׳ כוסות של פרעה. שמאמרו בעניין החלוס ופתרונו: כנגד ד׳ מלכיות. שמשעבדו בנו והם כבדים ומדי ויון ותלוס:

מסורת חש״ם

פסחים ק ע״ב

שם קו ע״ב

שם

שם קיח ע״ב

שם קיט ע״ב

כ״ל מ״ה פ״ח

גליון הש״ס

גפי׳ תוס׳ ד״ק ע״ח ד״ס אלא:

דפי׳ תו״ת בבב״ח מ״ג סי׳ כ״ם ד״ב וכסה״מ פכ״ע מהבית פלגה ס:

הפי׳ תוספות לס ע״ב ד״ס מי תקף לע ע״ב ד״ה ד״ה ובו״ת תבב״ן ח״כ סי׳ מא וברמב״ן במלחמו ובגין סוף ס״ג:

ופי׳ בבה״מ סי׳ יט ובגין ס״ג:

י הכל חייבין באכילת מצה וכו' קטן שיכול לאכול פת וכו'. דע שבפרק הקורא את המגילה למפרע כתב הרמב"ן דכי אמרינן קטן חייב לאו למימרא דאיהו חייב לאו בר חיובא הוא כלל אלא חיובא אחבוה רמיא. וכ"ג דעת רבינו שלא כתב הכל חייבין באכילת מצה אפילו נשים ועבדים וקטנים אלא קטן שיכול לאכול כזית מחנכים וכו' כלומר דחיובא אחבוה רמיא וכן כתב פ"א דהלכות מגלה הכל חייבים אנשים ונשים וכו' ומחנכין את הקטנים לקרותה ושלא כגרלתה מדברי הר"ן ז"ל שם:

י [א]**הכל חייבין באכילת מצה אפילו נשים ועבדים. קטן שיכול לאכול פת מחנכין אותו במצות ומאכילין אותו כזית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכול שורין לו רקיק במים ומאכילין אותו והוא שלא נימוח: יא** [ב]**מדברי סופרים שאין** [ז*] **מפטירין אחר מצה כלום ואפילו קליות ואגוזים וכיוצא בהן. אלא אף על פי שאכל מצה ואכל אחריה מאכלות אחרות ופירות וכיוצא בהן חוזר ואוכל כזית מצה** [ח] **באחרונה ופוסק: יב** [ג]**אסרו חכמים לאכול מצה** [ט] **בערב הפסח כדי שיהיה היכר לאכילתה בערב. ומי שאכל מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו. וכן אסור לאכול ערב הפסח מקודם המנחה** [י] **כמעט. כדי שיכנס לאכילת מצה בתאוה. אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות** [כ] **ולא ימלא כריסו מהן.**

א טור סי' תע"ב סמ"ג עשין מ': ב טור סי' תע"ח סמ"ג עשין מ"א: ג טור סי' תע"א סמ"ג עשין מ':

יב אסרו חכמים לאכול וכו'. בהלכות פ' אלו עוברין ירושלמי א"ר לוי האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. ופי' מכת מרדות מדרבנן. ויש מי שכתב דדוקא לאחר איסור ממן דהיינו אירוסין דמצה, ומדברי רבינו נראה כל היום: **וכן אסור לאכול וכו'.** ראש פרק ערבי פסחים (דף ל"ט:) סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. ובגמרא (דף ק"ז.) איבעיא להו סמוך למנחה גדולה תנן או דלמא סמוך למנחה קטנה תנן וכו' ומשמע התם דסמוך למנחה קטנה תנן וכן כתוב בהלכות סמוך למנחה מתשע שעות ולמעלה דמנחה גופא מתשע שעות ומחצה ולמעלה וסמוך לה תשע שעות ע"כ: **אבל אוכל הוא מעט וכו'.** שם בגמ' (דף ק"ז:) א"ר אמי אבל מטביל הוא במיני תרגימא ר' יצחק מטביל בירקי. ובהל' מטבל מטפל כלומר מעביר פתו במיני תרגימא כגון פירות וקטניות וכיוצא בהן, ע"כ:

משנה למלך

יב ומי שאכל מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו. דין זה יצא לרבינו מהא דאמרינן בירושלמי א"ר לוי האוכל מצה בע"פ כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. ונשאל הריב"ש סי' ת"ב אם האיסור הוא לבד במצה השמורה לצאת בה או בכל מצה ואם מותר לאכול מצה עשירה. והשיב הא דר"ל בכל מצה היא וזה הוא שאמרו בירושלמי רבי לא הוה אכיל לא חמץ ולא מצה. ונראה שם שהיה מתענה שהרי אמרו שם טעם אחר משום דהוה בכור ואם כן שבכל מצה אסור אבל מצה עשירה מותר וכו'. ולא ירדתי לסוף דעתו דלדידיה נמי קשה דלמה היה מתענה היה לו לאכול מצה עשירה. ופי' מכת מרדות מדרבנן כמ"ש ה"ה ועיין בתוס' ריש פ"ד דגיר שבתבו דהא דמכת מרדות אין לה שיעור הוא דוקא כשמכין אותו על העתיד אבל כשלוקה על מה שעבר אינו לוקה יותר מארבעים יע"ש:

שם וכן אסור לאכול ערב הפסח קודם המנחה. (*א"ה עיין מה שכתב הרב המחבר פ"ו מהל' כלי מקדש דין ט'):

מגדל עוז

י הכל חייבין באכילת מצה עד שלא נימוח. פ"ק דקדושין (דף ל"ז):

יא-יב מדברי סופרים עד סוף הפרק. פרק ערבי פסחים (דף ק"ט):

הגהות מיימוניות

חובת מצה והא ליתא כדפרישית. וכתב בעל הרוקח שלא נכון לאפות מצה של ליל שני בעיו"ט דחביבה מצוה בשעתה ועוד גזירה משום י"ד שחל להיות בשבת שאז אופים בליל יו"ט ואם יעשו מצות לליל שני הרי אופה מיו"ט לחבירו ועוד הביא הא דשילהי פ' התכלת תופיני מנחת פתים תאפינה נאה ואי אפי לה מאתמול אינשפא לה, ע"כ: [ז*] [וכתב בה"ג וז"ל: ואסור לאכול מיד (עם) אחר מצה ולא למשתי, לבר מכסא דברכה ודהלילא, ואי בעי למשתי מיא שתי עכ"ל. וכן כתב רב אלפס דמאן דצחי ליה ליה רשותא למשתי אלא מיא, מיהו רבי' יחיאל אמר דלא שייך הפגת טעם מצה גבי שתיה כי אם גבי אכילה, ואפילו יין שרי למשתי, מדקאמר בין שלישי לרביעי לא ישתה מפני שמשתכר ולא קאמר משום הפגת טעם, וגם בגמרא אומר מאי אפיקומן אפיקו מיני מיכלא כגון גוזליא וארדליא לאבא ולא קאמר מיני משתיא, ומיהו גדולי איברא היו מחמירים ונזהרים גם ממים ופוק חזי מאי עמא דבר]: [ח] ואם שכח מלאכול אפיקומן עד אחר שבירך בה"מ קודם שבירך בפה"ג יחזור ויטול ידיו ויברך ברכת המוציא ויתן לכל המסובין ויחזור ויברך בה"מ ובפה"ג ואם לא נזכר עד אחר שבירך ברכת המזון ובפה"ג אז אין לחזור וליטול ידיו לאכול לפי שהיה צריך כוס לבה"מ כי נתקן כוס לגמר אכילתו וא"כ הוי שני כוסות לבה"מ ולא הוו בסדר הכוסות אלא יסמוך אשאר מצות שאכל דשאר מצות נמי חשובות של מצוה שערשין להן שימור מיהו אם בעה"ב אמר הב לן ונברך אע"ג דהוי בעלמא הסח הדעת ואסור למיכל ולמשתי מ"מ אם שכח אפיקומן ונזכר קודם בה"מ שרי למיכליה ולא הוי הב לן ונברך שאמר בעה"ב הסח הדעת דאתכא דרחמנא סמכינן כדאמר התם אתכא דריש גלותא סמכינן: [ט] ר"ח היה נוהג לאכול מצה עשירה שנילושה בביצים בלא מים בארבעה עשר שחל להיות בשבת בסעודה שלישית וכן משמע בירושלמי וכן עיין לעיל בפ"ג. אמנם מהר"ם אומר לעשותה בדבש או בחלב כי יש אוסרים בביצים כדלעיל רפ"ה רוקח. רבינו מנחם התיר לעשות עוגה לבנו בע"ש לאכילה ביו"ד שחל להיות בשבת אחר חצות, ע"כ: [י] דסמוך בגמרא מסיק למנחה קטנה תנן דהיינו מתשע שעות ומעלה, ע"כ: [כ] אמר רב אשי אבל מטבל הוא במיני תרגימא ר' יצחק מטבל בירקי, ע"כ:

קרית מלך

ה"י. ועבדים. ירו' פסחים פ"י ה"א עבד לפני רבו: קטן שיכול לאכול כו'. פסחים קט"ז א' אם אין דעת כו' אנו אוכלין כו': הי"ב. מכת מרדות עד

שיטה מקובצת

פ"ז הי"ב. מכין אותו מכת מרדות. עיין בר"ן על ההלכה בכתובות פרק נערה [טז ע"ב ד"ה והמוציא שם רע היה לוקה]:

מכון מאיר

והחכמים הראשונים וכו'. שם (דף ק"ז ק"ח.) רבה שתי כוליה מעלי יומא דפסחא תמרא כי היכי דניגרייה לליביה ולטעום טעם מצה. רב שמא הוה ימיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא: אבל בשאר ערבי ימים טובים וכו'. שם ברחם הפרק (דף פ"ט:) ר' יוסי אומר אוכל והולך עד שמחשך וקי"ל דהלכה כר' יוסי כדאיתא בהלכות:

פ"ז א מצות עשה מן התורה לספר בנסים ובנפלאות וכו'. זה מבואר במכילתא ומבואר ג"כ בערבי פסחים (דף קט"ו.): ומנין שבלילה של חמשה עשר וכו'. גם זה מבואר במכילתא ונזכר בהגדה: מצוה להודיע לבנים וכו'. (דף קט"ז.) במשנה ולפי דעתו של בן אביו מלמדו ומבואר בגמרא:

ג וצריך לעשות שינוי וכו' וכיצד משנה וכו'. (דף ק"ח ק"ט) שם בברייתא מחלק להם קליות ואגוזים כדי שישאלו תינוק ר' אליעזר הגדול אומר חוטפין מצה בערב הפסח בשביל התינוקות שלא ישנו. עוד שם למה עוקרים את השלחן אמרי דבי ר' יעקי כדי שישאל התינוק: אין לו בן וכו'. שם (דף קט"ז) ת"ר מכס בנו שואלו ואם לאו אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו אפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה:

ד וצריך להתחיל וכו'. במשנה מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה ובגמ' מאי גנות רב אמר מתחלה עובדי אלהים אחרים רבא אמר עבדים היינו לפרעה במצרים:

וחכמים הראשונים היו מרעיבין [ל] עצמן ערב הפסח כדי לאכול מצה בתאוה ויהיו מצות חביבות עליו. אבל בשאר [מ] ערבי שבתות או ערבי ימים טובים אוכל והולך עד שתחשך:

פרק שביעי

א מצות [א] עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור את יום השבת. ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן. אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח: **ב** מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך. לפי דעתו של בן אביו מלמדו. כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות. ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן: **ג** וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישיב להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים [א] השולחן מלפניהם קודם שיאכלו *וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן אשתו שואלתו. אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה. ואפילו היו כולן חכמים. היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה: **ד** וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח. כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר עבודת אלילים. ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבנו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ובנפלאות שנעשו לנו ובחירותנו. והוא שידרוש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה. וכל המוסיף

השגת הראב"ד

*וחוטפין מצה וכו'. אי"א פירוש אחר ממהרין לאכול כדי שלא ישנו עכ"ל:

א טור סי' תפ"א סמ"ג עשין מ"א: ב טור סי' תע"ב תע"ג סמ"ג שם:

הגהות מיימוניות

[ל] רבה הוה שתי חמרא כולא יומא כי היכי דגריר ליביה ונכפין רב ששת הוה יתיב בתעניתא ומסיק איסטנים הוה. ובירושלמי גרסינן רבי לא אכיל לא חמץ ולא מצה משום דאיסטנים הוה ואי הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל בליליא ובמס' סופרים יש שבכורות מתענין בערב פסח והצנועין בשביל המצה כדי שיכנסו לה בתאוה ע"כ. וכתב ראבי"ה דנוהגים להתענות אפילו בוכרא דאימא כמו מעשה דמכת בכורות ומיהו גדול הבית לא דכולי האי לא מחמירנן, ע"כ: [מ] א"ר ירמיה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה בערב פסח והלכה כר' יוסי בערב שבת ומסיק דבע"פ אפילו ר' יוסי מודה, ע"כ:

מגדל עוז

פ"ז א-ג מצות עשה של תורה עד כך וכך היה. לשון מכילתא מכלל שנאמר וסיה כי ישאלך בנך מחר לאמר יכול אם ישאלך אתה מגיד לו ואם לאו אי אתה מגיד לו ת"ל והגדת לבנך אע"פ שלא שאלך תן לי אלא זמן שיש לו בן ביום לבן עלמו ביום לבן אחרים מנין ת"ל ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים ע"כ. וכתב ר"מ ז"ל בספר המצות שלו שהוא לוה מזכירמו ממנו [זכור את היום הזה ר"ל שהוא לוה לזכרו] כאמרו זכור את יום השבת עכ"ל: **ג-יב** כיצד משנה עד קרבן פסח. הכל מפורש פרק ערבי פסחים (דף קט"ו):

פ"ז [א] ואנו דשלחנות שלנו גדולים ואי אפשר בקל לעקרן מנהג כשר לסלק הקערה שבה המצות והמרור והתבשיל לצד אחר כאילו כבר אכלו ואין צריך יותר כדי להתמיה התינוקות [*ולאפוקי מאותם שנותנים המצות תחת המפה, דטעות הוא בידם, דאיך יחשב במקום עקידת שולחן אם אין המצות בקערה, אלא כך עושים, אותו שאומר ההגדה כשהוא מתחיל הא לחמא יגביה הקערה ויעקרנה מלפניו ויתננה בסוף השולחן וכשמתחיל עבדים היינו יחזירנה לפניו] אבל מה שרגילין להגביה הקערה כשאומרין הא לחמא פי' רשב"ם מנהג של חנם הוא. פ"א פי' רשב"ם בשם רש"י שזהו הגבהת קערה עם המצות והמרור והתבשיל וכן פי' בערוך בערך חטף. אבל ראבי"ה כתב בשם רשב"א שהגבהה זו אינה אלא מנהג של שמחה בעלמא כגון הגבהת כוסות כשאומר לפיכך. כך פירש"י הא דאמר חוטפין מצה בלילי פסחים היינו כשמגביה הקערה שלא יישנו התינוקות וישאלו. וי"מ חוטפים מצה ואוכלים מהרה. ורבינו שמואל פירש חוטפין מצה מסלקין את הקערה ואת הלחם מן התינוקות ולמה כדי שלא יישנו וישאלו ואחר כך כתב גבי הא דאמרינן צריך להגביה מצה ח"ל. ויש שנוהגים להגביה הקערה על חנם ומוציאין התבשילים מן הקערה ולאו מילתא היא דהא דאמרינן לקמן בשר אין צריך להגביה ולא עוד וכו' ה"מ כשאומר כשהיו אבותינו אוכלים דומיא דהגבהת מצה ומרור דבין דלא מצי למימר פסח זה אם היה מגביה התבשיל בידו היה נראה כמו שמקדיש קדשים אבל כשמגביה הקערה כדי שיכיר התינוק וישאל היאך נראה כמקדיש קדשים לפיכך אין צריך להוציא התבשיל וגם הגבהת חנם היא ואין היכר

קרית מלך

פ"ז ח"א. מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות כו' שנא' זכור כו' בשבחא כו': זכור וגו'. שמות יג: זכור וגו'. שם כ: והגדת וגו'. שם יג:

הלכה כר' יהודה. דתולין כל חמץ: וגימא הלכה כר' מאיר. דתולין כל חמץ דהא קתני לקמן דמקנו כל שעה שמותר לאכול מאכל לבהמה לחיה ולעופות דמשמע כשאינו מותר לאכול אינו מאכיל ואי רבי יהודה הא אינו אוכל ומאכיל אלא ר' מאיר היא דאמר אוכל עד חצות ומאכיל אלא שעה ומשעה שאינו אוכל אין מאכיל:

[לקמן מא.] משום דקשיא מותר. כפרק כל שעה: מקשינן כל שעה שאוכל מאכיל מינכי ליה ומותר משמע כל שעה שמותר

[לקמן מא.] אדם אחר לאכול מאכיל זה האסור לאכול ומדאוקמה דהא קושיא אוקמינא כרבן גמליאל, והכי קאמר כל שעה שמותר כהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמה אלמא אמתא לא כר"מ היא: כרבן גמליאל. במתני': לאו מבריע הוא. כדפרישית

[לקמן כו: מנ.] לקמן בפירקין (ד' מא.) דתין הכרעת דעת אלישע מכרעת והא הכרעת דעת אלישע היא דהא ר"מ ורבי יהודה לא חיישי דיבור שיך חיוב בין זמן תרומה לזמן חולין כלל דלר' יהודה תנן ר"מ אומר אחד חולין ור' תרומה כל חמץ ר' יהודה אומר ר' חולין ואחד תרומה כל תרבע ורבן גמליאל אומר חולין כל תרבע תרומה כל חמץ היא הכרעה אבל הכמה דאיכא לא תדאגר תרומה וחולין כלל ולא גלו דעתם שיהא חוס רמו דין לחלק בדיבורם לאו הכרעה היא אלא דעת אלישע: ה"ג ואיבעית אימא רב דאמר כי האי תנא. דקבע הלכתא כרבי אלעזר ברבי יהודה דאמר אפי' תרומה כל תרבע ומו לא דקאמי דקבע הלכה כמותו: תליות. ספק טמאות ספק טהרות:

ד מזון שתי סעודות. ולא אלא דכל אלא סעודות דשבת ערבית שחרית ומנחה וערב ספק אסור לאכול מן המנחה ולמעלה: [בחורות לא שדרשו. כלל הוא ולא הגיע זמנן לנער ואע"פ שיש לו שיור (לא) כדי לאכול מיתו אל כהן שאם ימלא כדאים אוכלים שיאכלום ולא נפסל תרומה כדאים ואם לא ימלא יאכלום לאחר לבני כהנים לו יבטלו אלו: כבר בקשו ולא מצאו. כלומר כל מה שיש לו לנקש כבר ניקש דהא בשבת לא יכולו אוכלים וכבר יודע ובקי הוא באותן שבעיר מי יבוא אלו: לבו. לשון מלון. שאם כתוב האמור לגיס כהנים אוכלים הללה ויכולו לאחר: אף לדבריהם. דמדרשין לשאת אחר לא סלגיתו אלא בשהות תליות לא יפרסו קודם זמן שאם יבוא אליהו היום לו אחר קודם זמן דיעורן ויטהרם ואמר לא נגע בהן טומאה ואמלום: לא בערבי שבתות בו'. והיום ערב שבת ולאחר ערב יום טוב: מפני הטורדה. שיש לחן לעסוק בסעודות שבת ויטרדו בו: מאי לאו אפי' לאכול. בכל דבריו קבעו אותו ולא נתנו אותו המלה עד ד' שעות ואפי' בתרומה: לא לבער. הא דקבעו כאותו לא אחרי בתחלה אלא שעה שיבערו טהורין עליו אלא יבערו טהורין עד לאחר קבעו דאורחין מעבר שבת בכלאים עבר אכל בשיור לעולם אינה לך כדי לאכול עד אחר שעות והיא בכלל: דיסקיא. שמי מלות מורכבות שי מקום אחמתא של עור: ונקבוה עבדים. והיה נחבר ואחרבעה עבר בגיסן היה ותמן בזול ונא לפני רבי לידע אם יתכבדו מפני חברו של מפקיד: אחתן. שמא יבא ואלכל בעליו: חמישית. הא שעתא לא מסכתת ישראל דזבן ליה: נישקליה לנפשיה. ואמלנו ויקן דמיו לנעלים לתת לו לעורות ולילך בשוק אחרי שיעמן לו רשות לאכול: פורטין. פרוטות של נחשת שגנו לדקה ונמשמשין אותם מחלידות לרך לפורטן בכסף: תמחוי. מאכל לחם ומיני מאכל שנוכן לחלק: ואין מוכרין לעצמן. שאם יהאמרם שלקחום בזול: בפירוש אמרת לן בו'. רב יוסף אלה ובכה תלמודו ולאחר זמן כשיהיה מתליף דבריו היו מוכרין לאותו תלמידו כך לימדתנו בהלשונה: כמאן אזלא הא דרבי. שהוריה למכור פקדון מפני שלאבד: אבודין. מחסרון והולכין:

מסורת השי"ס

[לקמן מא.]

[לקמן מא.]

[לקמן כו: מנ.]

[מיכמן מנ.]

[מ"ר תוס' מיכמן מנ. ד"ה הכא ובו' מתלה דבבלא]

[עי' תוס' לעיל נג: ד"ה הקיקלה]

ג"ש לח. ג"ש מו

ג"ש שם

הגהות הב"ח

(לא) רש"י ד"ה שיור [אמר] בל כדי ויכול ומיכן [לקמן] כדי מחקו(ב)יעים ד"ה מאי ומיכן כתב מגיה אמר רבא בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בכרי

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הל' ג ב סמג עשין לג טושע"ר ס"ר תמד סעיף לה: צה ב ג מיי' פ"ז מהל' שבת הל' ג' טושע"ר סי' תמא סעיף ב ושו"ע שם סי' תמ סעיף ב: צו ד מיי' פ"ב מהלכות מעשה עניים הלכה יא סמג עשין קסב טושע"ר ס"ר רנו סעיף ב: צז ה ו מיי' שם מהל' שלוח הלכה ז סמג עשין מח שו"ע ס"ר רלב סעיף יח:

רבינו חננאל

אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר' [יהודה] אע"ג דאמרינן הכין דאמר' בפרק כיצד יח) בעירות כך מחלוקת בתחלה ושניא דאמרינן שניא הא מסייע אמר' דהלכה נמי מדרה בעירות: אמר ליה רבא וגימא מר הלכה כר' מאיר שהרי שנינו מתנא כל שעה שמותר לאכול מאכיל בעירות לאדם ר"ג נמי מאיר אמר ליה לא עשרה הוא מתנא כר' מאיר דאי הות כר' מאיר כל שעה שאוכל מאכיל בעי לי לתרוצא הדרתא ר"ג נמי לאו מסייע הוא ר"ג קדים מיתא ואין ראיה מסייע ליבר אחרישיה אקר"ג דר' מרבי אחרישיה דהוא ר"ג לא הוה ר' בחכמה אלא (הדרה) [הדרמה] חלוק לא אדרבן מסייע הוא להדה דבר' ר' יהודה דקים דבר' ר' מאיר אלא מעתה דמסיע' קאמרי איבעיא אימא רב דאמר כי האי תנא דתנאי איבעיא עשר שהל לחות בשבת בר' ומשיירין בשרותה מזון שתי סעודות בר' אדבר שעת דבר' ר' אלעזר בן יהודה אדם בתחלה אא' ר' ר' אחר רב פנא משמא ר' אבא לא קבני חלה בחרתי אלא מעבר לאחר שאחר מבערין את הכל מלמני משבת דא' מרי' א' רבי אבא דבר' דתלמא ר' מעשה דאמר' דהוא בראיה ר' יוחנן הקדה ולא תחד ר' ר' לפרה אלא שעת הפרשת ואמרינן אמר' דרב יוסף בי שעת הפרשת תחר לי לפרה לערב ר' יהודה ונהא דרבי בר' יהודה ר' יוחנן דמפקר פירות אצל חבירו אבודין לא יגע בהן רשב"ג אומר מבערן בב"ד מפני השבת אבידה אמר ליה אביי ולאו איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בכרי

גליון הש"ס

גמ' אמר ליה הכמים הכפה לא נכפי. כתיב זה הפרה ר"ת ב"ל מתנות ליה ביה:

רבן גמליאל לאו מכריע הוא. ותקשה לר"י דלימא הלכה כר"ג דסתם לן הכא כוותיה בפ' כל פסח (לקמן כח.) מדקתני מותר ואפי' אם מפסיקה ליה אם יש לדקדק כלשון מותר אם לאו מ"מ לימא הלכה כר' מאיר לו כרבן גמליאל דמותר כפסח הכא דכל שעה מחד מיניה אחו ר"ל דאלישיבית לומא סמך ודון הכרעה אפרש בסוף פירקין בפ"ה:

ושורפין תרומות טמאות ותלויות וטהורות. לפיכך אם יאמר דאסור לברוף מטהורות משום דכתיב (במדבר יח) לא תטמאו תרומותי כמו שאסור לטמאם הכא שרי אע"פ דמלטהורות בביטול בעלמא כבי ואין צריך לשורפם מכל מקום כיון דסופה ליאסר ולילך לאיבוד שרי לשורפה כמו לטמאותה דשרי ר' מאיר בסוף פירקין לשרוף טמאה עם הטהורה:

ומשיירין מזון שתי סעודות. וכ"ש בתולין שאוכליהן מזונן דמשיירין מדמשמע בתוספתא*: מאי לאו לעכרים. דאמר מדמע לעכרים דלו לישראל לעקור לנפשיה כדפריך אבי בסמוך. בירושלמי גרס לא ומוכרה בכבש דין בסוף מסמע אע"פ שנתן לו רשות רבי סיים אב"ד לאסור אפי' לרבי כבי לרבי ב"ד בשעת מכירה כדי לשמון וא"ל מ"ם מלאכה המוכרת לאחרים אלא בב"ד ובכ"ד יכולה לעכב אפילו לעמוד דאסור בכתובות (ר' לח. ומס) אלמנה שמתה לעשות לא עשתה ולא בלוס דאסור מאן שם לך מסמע דבכיה דין יכולה לבוס וקאמרינן כמו שהם הכוה גברא דאסרינן נגיה כיסתא דיתמי אזל שמה לעשות לסוף לייקר אסור ליה מאן שם לך ו"ל דמוכרת אלא כבי דין מכוס תינא ובבי כיסתא דיתמי דיכול לעכב לעצמו הייט דוקא בדיעבד אלא גבי יתמי בית דין עצמן הן המפקידים ולכך יכול לעכב לעצמו על פיהם אבל פקדון של אחרים לא ואם אתה אמר אלא בלוקח שאינו מבערין את הכל אלמנו משבת ואמרי' רבי אבא דבר' דתלמא ר' מעשה דאמר' דהוא בראיה ר' יוחנן הקדה ולא תחד ר' ר' לפרה אלא שעת הפרשת ואמרינן אמר' דרב יוסף בי שעת הפרשת תחר לי לפרה לערב ר' יהודה ונהא דרבי בר' יהודה ר' יוחנן דמפקר פירות אצל חבירו אבודין לא יגע בהן רשב"ג אומר מבערן בב"ד מפני השבת אבידה אמר ליה אביי ולאו איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בכרי

בתוך הגן החמה בגילוי' הוה קאי ווהרורי בעלמא הוא דהוה קא משמע לן אמר רב נחמן אמר רב הלכה כרבי יהודה אמר ליה רבא לרב נחמן וגימא מר הלכה כר' מאיר דסתם לן תנא כוותיה דתנן *כל שעה שמותר לאכול מאכיל הוא לאו סתמא הוא משום דקשיא *מותר וגימא מר הלכה כרבן גמליאל דהוה ליה מבריע א"ל רבן גמליאל לאו מכריע הוא טעם דנפשיה קאמר ואיבעי' אימא רב דאמר כי האי תנא **דתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומה טמאות תלויות וטהורות ומשיירין מן הטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ד' שעות דברי רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא שאמר משום ר' יהושע אמרו לו טהורות לא ישרפו שמא ימצאו אחרים אמרו לו בבר בקשו ולא מצאו אמרו לו שמא חיין לחומה לנו אמר להם לדבריכם אף תלויות לא ישרפו שמא יבא אליהו ויטהרם אמרו לו *בבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא *לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורדה אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא שאמר משום רבי יהושע מאי לאו אפילו לאכול *אמר רב פפא משמיה דרבא לא לבער ואף ר' סבר להא דרב נחמן דאמר רבון בר רב אדא *מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקיא מלאה חמץ אצל יוחנן *חקוקאה ונקבוה עבדי' והיה חמץ מבצבץ ויוצא ובא לפני רבי שעה ראשונה אמר לו המתן שניה אמר לו המתן שלישית אמר לו המתן רביעית אמר לו המתן חמישית א"ל צא ומוכרה בשוק מאי לאו לגברים כרבי יהודה אמר רב יוסף לא אביי אי לישראל כרבי מאיר אמר ליה אביי אי לישראל נישקלי' לנפשיה משום חשדא *דתניא *גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פרטין לאחרים ואין מוכרין לעצמן גבאי תמרוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן משום שנאמר *והיותם נקיים מה' ומישראל אמר ר' מתנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן צא ומוכרן לגברים כרבי יהודה אמר רב יוסף במאן אזלא הא שמעתא דרבי כרשב"ג *דתנן *המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן רשב"ג אומר מוכרן בב"ד מפני השבת אבידה אמר ליה אביי ולאו איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בכרי

מסורת הש"ס

(מ"ר תוס' לעיל נג: ד"ה הקיקלה)

ג"ש לח. ג"ש מו

ג"ש שם

הגהות הב"ח

(לא) רש"י ד"ה שיור [אמר] בל כדי ויכול ומיכן [לקמן] כדי מחקו(ב)יעים ד"ה מאי ומיכן כתב מגיה אמר רבא בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בכרי

מסורת הש"ס: [לקמן מא.] [לקמן מא.] [לקמן כו: מנ.] [מיכמן מנ.] [מ"ר תוס' מיכמן מנ. ד"ה הכא ובו' מתלה דבבלא] [עי' תוס' לעיל נג: ד"ה הקיקלה] ג"ש לח. ג"ש מו ג"ש שם

מסורת הש"ס: [לקמן מא.]

מבערין את הכל מלפני השבת. כן תולין כל חמץ. אמר מבערן לעכב. אבל כל מה שמחזיר לנכרי יכבר (לקמן מא.). לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורדה. מתיקין פרוטות נחשת בכלי כסף. מפני שמתפרסות ומתפצלות (ב"מ לא. וכ"ש ב"ק מ.). ואין פורטין לעצמן. כן הכהנים שפורטים לחלק: ואין מוכרין לעצמן. מתמן פרוטות נחשת בזול: בפירוש אמרת לן בו'. רב יוסף אלה ובכה תלמודו ולאחר זמן כשיהיה מתליף דבריו היו מוכרין לאותו תלמידו כך לימדתנו בהלשונה: כמאן אזלא הא דרבי. שהוריה למכור פקדון מפני שלאבד: אבודין. מחסרון והולכין: [לקמן מא.] [לקמן מא.] [לקמן כו: מנ.] [מיכמן מנ.] [מ"ר תוס' מיכמן מנ. ד"ה הכא ובו' מתלה דבבלא] [עי' תוס' לעיל נג: ד"ה הקיקלה] ג"ש לח. ג"ש מו ג"ש שם

מתני' מבערין את הכל. בין טולין בין תרומה חוץ מכדי אכילתו לסעודת אכל כל מה שעתיד לבער יבער: תרומה מלפני השבת. שאינו יכול להאכילה לא לזרים ולא לבהמה וזרים ולבהמה לא אפשר אבל טולין אין צריך לבער אלא מצמצם שיכול למצות להן הורה אור

ד מתני' *ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר"מ וחכמים אומרים בזמנו ר"א בר צדוק אומר תרומה מלפני השבת והלין בזמנן: **גמ'** *תניא ר"א בר צדוק אומר פעם אחת שבת אבא ביבנה והל ארבעה עשר להיות בשבת ובא וזנין ממונה של ר"ג ואמר הגיע עת לבער את החמץ והלכתי אל אבא ובערנו את החמץ **אמתני'** יהולך לשרוף את פסחו ולכטול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו וגזבר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו להציל מן *הגבריס ומן הגזר *ומן הלסטים ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד *ומן מי שיצא מירושלים וגזר שיש בידו בשר קדש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו יחזור ושורפו *לפני הבירה מעצי המערכה ועד כמה הן חוזרין ר"מ אומר זה וזה בבביצה ר' יהודה אומר זה וזה בכזית וחכמים אומרים בשר קדש בכזית וחמץ [1] בכביצה: **גמ'** ורמינהו ההולך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד א"ר יוחנן לא קשיא הא ר' יהודה הא רבי יוסי דתניא סעודת אירוסין רשות דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר מצוה והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת בסעודה שניה אבל בסעודה ראשונה דברי הכל מצוה אפילו תימא הא והא ר' יהודה ולא קשיא הא בסעודה ראשונה הא בסעודה שניה תניא אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא סעודת אירוסין אבל לא סבלונות אמר לו ר' יוסי אני שמעתי סעודת אירוסין וסבלונות תניא רבי שמעון אומר *כל סעודה שאינה של מצוה אין תלמיד חכם רשאי להנות ממנה כגון מאי א"ר יוחנן כגון בת כהן לישראל ובת תלמיד חכם לעם הארץ דא"ר יוחנן בת כהן לישראל אין זונה עולה יפה מאי היא אמר רב חסדא או אלמנה או גרושה או זונה אין לה במתניתא תנא קוברתו או קוברתו או מביאתו לידי עניות אני והא א"ר יוחנן הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן כל שכן שתורה וכהונה מעשרתן לא קשיא *הא בת ת"ח הא בעם הארץ ר' יהושע נסיב כהנתא חלש אמר לא ניהא ליה לאהרן דאדבק בזרעיה דדעי ליה דתנא כי אנא רב אדי בר אבין נסיב כהנתא נפקו מינה תרי בני סמיכי רב ששת ברית דרב אדי ור' יהושע בריה דרב אדי אמר ר"פ *אי לא נסיבנא כהנתא לא איעתרי אמר רב כהנא אי לא נסיבנא כהנתא לא גלאי אמרו ליה והא למקום תורה גלית לא גלאי כדגלי אינשי אמר רבי יצחק כל הנהנה *מסעודת הרשות לסוף גולה שנא' *ואוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק וכתיב לכן עתה יגלו בראש גולים: ת"ר כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום סוף מחריב את ביתו ומאלמן את אשתו ומייתם את גוזליו ותלמודו משתכח ממנו ומחלוקות רבות באות עליו ודבריו אינם נשמעים ומחלל שם שמים ושם רבו ושם אביו וגורם שם רע לו ולבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות מאי היא אמר אביי קרי ליה בר מחים תנורי רבא אמר בר מרקיד בי בובי רב פפא אמר בר מלחיך פינכי רב שמעיה אמר בר מך רבע: ת"ר לעולם יסמוך אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח שאם מת או גולה מובטח לו שבניו ת"ח ואל ישא בת ע"ה שאם מת או גולה בניו ע"ה ת"ר לעולם יסמוך אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח וישא בתו לת"ח משל לענבי הגפן בענבי הגפן נאה ומתקבל ולא ישא בת עם הארץ משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר מעור ואינו

*) [ע"ז תוס' לקמן דף קנ. ד"ה תמצו]

לשבות שביתת הרשות. פ"ה שהיה הולך להתפרנס על הקתום ולקנות שביתה שם וליקר ד' הלפים לדבר הרשות וקבה ל"ש מיקבי למ"ד בפ' בכל מערבין (מגיגין לא.) אין מערבין אלא לדבר מצוה וגר' לר"ש דה"פ לשבות שביתת הרשות שהולך לשבות בפסח בביתו אוהבו לו קרוב: **אם** מבר לוטפים. פי' בקונטרס שם כפר וקבה לר"ש ל"ש ס"ל לימוד וכמדהו לכל רוח כדתניא בפ' מי שהיה מת (לקמן נג.) לוהבו דרך רחוקה מן המודיעין ולחזן וכמדהה לכל רוח ולוכ"ש דכוסופתא דמכולהן מפרש כהדיא לוהבו לוטפים הרוחה ולון מפסיק מי' כל מקום סביב ירושלים שיכל לרחוקו מפס: **ושורפו** לפני הבירה. פ"ה מלמטה פ' כל שעה (דף כה.) בקודש בלא יפרף במקום אמילתו מרוקו וקבה לר"ל לו לדוריתא הוא מה לי מבר לוטפוסומ"ל לא מבר לוטפים ו"ל דמן התורה יכול לשורפה בכל"מ מילה דבפרק כל שעה (נ"ז שם) לא מדקינן אלא פסולי קדשי קדשים ולוטרי קדשים קלים אבל שאר קדשים שבאכלים לזרים לא מדקינן ומה פסלים לזרים לשרוף לשרוף הני הכמה לפני הבירה. סיינו גזירה אטו קדשי קדשים: **לפני** הבירה. בזבחים בפ' שמנה יום (דף קד:) פלגי מלי בירה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מקום יש בהר הבית ובירה שמו ר"ל אמר כל הבית כולו הוי בירה שנאמר "לא הבירה אשר הבינותי: **וחכמים** אומרים בשר קודש בכזית וחמץ בכביצה. אומר ריב"ל דמפרש בירושלמא מנוס דבשר קודש לית ליה מקום בטיטול התמירו בכזית אבל חמץ אית ליה מקום לא מדקינן בטיטול לא התמירו עד כביצה: **תניא** א"ר יהודה. תימה אמאי לא מייתי מגילת נמי הכי מהך דהכא לרב חסדא: אמר

רבינו חננאל

פר' מאיר דשנה לן תנא בלשון דחכמים: **מתני'** ארבעה **עשר** שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני ר' אליעזר אומר תחכמת דברי ר' מאיר מלפני השבת והלין בזמנן וקי"ל כר' אליעזר מר' צדוק: **תניא** ר' אליעזר אומר צדוק אומר **פעם** אחת שבת אבא ביבנה והל ארבעה עשר להיות בשבת ר"ג: **מתני'** יהולך לשרוף את פסחו ולבטל בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו לשבות שביתת הרשות יחזור מיד ותנא קמי בפתני' בגזר חמץ בלבו מבטל שאין מחיצין אותו לחזור ושני' פיגו' ר' יוסי היא דסבר מעורת אירוסין בכזית ובישר חמץ נמי בכזית מדבר לקיומה בבשר חמץ ושלום מעורת אירוסין שנבנא בקיום שתיקן ובריתא ר' יוסי דסבר מעורת אירוסין רשות נמי שביתת הרשות לדברי הכל חייב לחזור מיד **תניא** מעורת אירוסין רשות דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר מצוה והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת בסעודת שניה אבל בסעודת ראשונה אפי' ר' יהודה מודה דמצוה אפי' תימא **מתני'** ר' יהודה ובסעודה ראשונה שהיא מצוה בריתא בסעודת שניה רשות:

מסורת הש"ס

(ע"ל דף יג. דף כו:)

[משנה ס"ב הרש"ל]

ס"ק הגרא

ס"ק ל"ד

לקמן דף מה: ברכות דף מב:

[עי' מרבינו לקמן בפסחא ד"ה ומ"ל]

הג הי"ה הבית

(ל) רש"י ד"ה תומיד ת"ס ס שבת מא ע"ב:

מוסף רש"י

אם עבר צופים. מקום שיטל לרוחות מפס הבירה ומפס הבלה אין יכול לרחוקו (לקמן מא.). שורפו במקומו. לא הטרחוהו לחזור ולשורפו בירושלים ומכר נתרחק כל פחה (ל"ל מ.) דבמקום אבלה קדשים אם מרחקן מנקודה נלא תפרף (שם). לפני הבירה. מקום מכר הבית שם שם בית הדשן גדול שנורפין פסולי קדשים קלים מלמטה נמפרש (קד:) נפרק בטל יום (בכורות מט.) ומכר"ן (ע"ל מ.) אי: כל המקדש קרי ליה (לקמן מא.). לא גלאי כדגלי אינשי. שהרי לא בטבור מקום תורה גליתי אלא מלמטה מלבא בהתפי (נ"ק קח:).

(מכות מב.)

ומלו

מוך שקוך וגני (ל"מעשה דף ו.):

מעין סימפס

נר מצוה

סוכ א מי"ו ס"ג מהל' תחן תלפה ג סמנ עמון לפ מוכ"ש ת"ש מי"ו תחד סעיף ח:

מוס ב מי"ו סם הל' ט מוכ"ש שם סעיף ו:

מעם ג מי"ו פרק יח ממלכות פ"ב הל' ה: ממקדשין הלכה ח:

מעם [ג] [מי"ו פ"ג מהל' ממן הל' ס מוכ"ש ת"ש מי' תחד סעיף ו]:

ג ד מי"ו פ"ה מהלכות דעות הלכה כ:

נא ה מי"ו פ"ח מהל' אבל הלכה ל: מתנ' מלכה מ"ש תלמ"ש מי ג מ"ח: ו [מי"ו סם הלכה לב מוכ"ש שם סעיף ו]:

[ע"ל ולנמת]

תניא אמר ר' יהודה אני לא שמעתי אלא מעורת אירוסין בלבד אמר ר' יוסי אני שמעתי סעודת אירוסין וסבלונות: **ירושלמי** לשבות שביתת הרשות לשבות אצל ר' אי בי שמעא גדול מסבו אמר ר' יוסי בר בון גדול השלום שהקב"ה לשני הגדולים שהיבון עליהן בית מלה ומחרבה: **משנה** ר"ש אומר כל מעורת אין תלמיד חכם רשאי להנות ממנה כגון מאי א"ר יוחנן בת כהן לישראל [לישראל] אי בת תלמיד חכם אבל עם הארץ לפי שאין יוחנן עולה יפה כתיב בת כהן כל הרוח אלמנה וגרושה ודע. אמר רב כהנא אי לא נסיבנא כהנתא לא גלאי ומעשה דרב כהנא שהיה מרחק לאיש ישראל: אמר ר' יוחנן כל הנהנה מסעודת הרשות לסוף גולה שנא' ואכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק וכתיב לכן עתה יגלו בראש [מאות] גולה ומחלוקות רבות [מאות] עליו ודבריו אין נשמעין ומחלל שם שמים ושם רבו ושם אביו ושם רע לו ולבניו עד סוף כל הדורות וקרו לו בר מרים תרי"ג ובר

רבינו חננאל

לקמן דף מ"ב ד"ה ומ"ל

מ"ש מ"ב ד"ה ומ"ל

מ"ש מ"ב ד"ה ומ"ל

מ"ש

הא דתניא כשכרה לו חבית בראש גגו. הקשה הרב פורת תמלי לא פריך ממתניתין דהים הבית(לקמן קמב:)דתנן חבית שנשברה מלילין ממנה מזון שלש שעותה ותומר לתחרים טולו והילו לכם וכולכד שלא יפסוד ותירץ הרבה מיכה למימר כגון שהחבית בכרמלית דתניא אור אמר רב אשי *שלש מחצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש ג' מחצות בלא לחי וזה מבוי המפולש ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן לחיים הני מילי לאוכלין ומשקין אבל לספר תורה בחד לחי סגי: **מתני'** *מצילין *מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון ב' סעודות במנחה מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: **גמ'** מכרי בהיתרא קטרח נציל מפי אמר רבא *מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לבבויי אל אביי אלא הא דתניא *נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה *ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף הרמב מאי גזירה איכא ה"נ גזירה שמא יביא כלי דרך הר"ר גופא *נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף *נזרמן לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף ולא יקלוט ואדר"ב יוסי אלא יומין ואח"כ יקלוט *ואין מערימין בכך משום רבי יוסי בר יהודה אמרו מערימין לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע קמיפלגי דתניא *אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא יכות רבי יהושע אומר *מעלין את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו ומעירים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט מאי דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר לא ועד כאן לא קאמר רבי יהושע התם משום דאיכא צער בעלי חיים אבל הכא דליכא צער בעלי חיים לא תיר *הציל פת נקיה אין מציל פת *הדראה פת הדראה מציל פת נקיה *ומצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת לשבת הבאה ת"ר* *שבח פת בתנור וקדיש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובשתא רודה לא ירדה במרדה אלא בסבין אינו והא *תנא דבי רבי ישמעאל(ו) *לא תעשה כל מלאכה יצא תקיעת שופר ותרועת הפת שהיא חבמה ואינה מלאכה *כמה דאשר לשנויי משנינן א"ר חסדא *לעולם ישבים אדם להוצאת שבת שנאמר *והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר *אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב להם משנה *אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי ובצע הדא אמר לקמו כתיב רבי זירא *הוה בצע אבולה שרותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיהוי כרעבתותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא דקעביד לא מיהוי כרעבתותא רבי אמי ורבי אסי *כי מיקלע להו רפתא דעיירובא שרו עלויה אמרי האיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא: כיצד נפלה דליקה כו': *ת"ר *כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת *שלש רבי חדקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו *ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה רבי חדקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא תנן נפלה דליקה בלילי שבת מצילין

מסורת השס"ם

מזונות ר"ש"י

אמר אלא שירותא. מרוקם גדולה שהיא לו לכל הסבורים כשבת (נכרות נט:).

רש"ר הדרהבא. שעיבור בו לתחלת מרובי מלאות (שם).

מלא פירות מ"ר

מרוקם גדולה שהיא לו לכל הסבורים כשבת (נכרות נט:).

הגהות הב"ח

(ח) בא"ר ואת הא מגו דבי ר' ישמעאל לא תעשה. ר"ל כל מלאכה שהיא לצורך ה"ל כמו כשבכרה:

כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. *אמר ר"ל דוא אלא אם אינו יכול לקלוט דמיכר שמעיל דאסור אלא אמילו לצרך הלא מיכר מלי אלו שאינו מגיל לאור: **הציל** פת נקיה לא יציל פת הדראה. אומר ר"ל כשאמר בי"ש על פסח מצות מצולת נקיה שיש לו די לצורך י"ש אין שופין לתחתון פת של הדראה אלא מתחילה יעבה של הדראה. ותחרי כן יעשה הנקיה:

אבל לא משבת ליום הכפורים. פירש בקונטרס למעלי יום"כ ואי"ת פשיטא דהול גמור הוא ומ"ש משבת למעלי שבת וי"ל דמלה לאמר במעלי יום"כ כדפי' לעיל(ו) (דף קיב) ושל לפי שהמצוה מוכר יותר לי כמי ליום הכפורים מלמו לקמר ולהמכל המשוקה: **והתנא** דבי רבי ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשה. ואי"ת ואמאי מייתי קרא *וכל מלאכת עבודה דכתיב גבי י"ש הא לא אלא כתיב בשבת דכתיב לא תעשה מלאכה שם ולא כתיב עבודה שרי לתקנם ולרחות מן המוכה כדמשמע הכא דלשבת מייתי לה ופירש רבינו שמעון דגרס *כל מלאכה לא תעשו ורבינו"ל מפרש לשונם מכל מלאכת עבודה לומשבע תקיעה וכדומה ובשבת ילמדנן מ"ש דאין כן י"ש לשבת אלא לאוכל נפש כלומר כדכתיב לך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב): **שהיא** הבאה ואינה מלאכה. וכיון דמלאכייתא שרי"ל תע"ג דמדרבנן אסורא כדאמר בריש המנה (דף נ:) אין מעבירין את המשקין מלתקנם אל נשים מעבירין הכא הוה לן למימרי מפום ג' סעודות:

מתניתא

(ויקרא כג)

[ג"ל לא תעשה כל מלאכה שמות כ]

רבינו חננאל

אמקנא רב אשי ג' מחצות ולחי אי והא מבוי שאינו מפולש אלא שאינו מחוסם ולא אי' ותנא דבי ר' שיתוף ולא ע"ינוב דה לחיל כתבי הקדש אבל אהלין ומשקין אין מצילין אלא לאחר הפערבת הלילה בש"ק. ותא דאמר רבה ב"שחרית ולחי אחד דיו בשלש. ב' מחצות ובי לחיים דיו שאינו מפולש. ואליבא דר' יהודה בחים בב' צדי הלי עושה לחי בבאן ולחי מכאן אי קורה מכן וקורה מכן ונעשה נותן באמצע הבי מ"ר דכר מסק לה לחלל לרחבה מבי צדיה כי בחים עשה לחי מכן ולחי מכן הערב ונעשה נותן באמצע. ותהם אינא מלוגא הלל (ויקרא) (ותנינא) ורב אמר הלכה בת"ק. ורבינאל אמר הלכה (בתרינא)(בתרא) ובאי בבבי שיש בו ב' מחיצו' כלבר כנגד ו' הב' מבחוים יש לו לה בנגד הה הוא איבא עלה הלא אי קורה מכן ולחי אי קורה מכן. ולחי יהודה הלא מדרבי דלת יכול לערב אותי. א"ל אביי א"כ לבר בי בתין שמשתרב יצילו לתחן אוכלין ומשקין. ובא רב אשי ופירק. ומקלקה כתיה: מצילין מזון ג' סעודות. ואקשינן מבבי בריתא בא מרת דקתני לחיכן מצילין לחבר הפערבת נצל מפי. ומקי אמר דבר הים בבי נגבו עלות ראי דאי שרית לאתרי כלי מביא כלי ומצרף תחתיה ובלבר שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. הים ב"ש לא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. הים ב"ש שנשברה לו חבית בראש גגו. מלקה ולאו בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע הוא. ולענין מת בתנור ובקלתא ב' הא [אחר יביא כלי] דרך הרור ובתין שנאמר מלכבא כלי אחר דר' זה מיאוס ולא משים באמצעה. והא דר' שנשברה לו חבית בראש גגו. ואע"ג דתנא רבי שבאל כל מלאכת עבודה לא תעשה. יצא הקישת שאר הדברים דתנא שבת מ"ר בתנור וקדיש עליה היום מצילן מזון ג' סעודות. ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. ולא ירדה במרדה אלא בסבין. ואע"ג דתנא ד

מצילין מזון ג׳ סעודות מאי לאו דלא אכל לא דאכל שחרית מצילין מזון שתי סעודות מאי לאו דלא אכל לא דאכל במנחה מצילין מזון סעודה אחת מאי לאו דלא אכל לא דאכל והא מדקתני סיפא רבי יוסי אומר לעולם מצילין מזון ג׳ סעודות מכלל דתנא קמא ג׳ סבירא ליה אלא מתוספתא מתני׳ דלא כרבי חדקא והא *דתנן מי *שיש לו מזון שתי סעודות לא ישול מן התמחוי מזון ארבע עשרה לא ישול מן הקופה מני לא רבנן ולא רבי חדקא אי רבנן תמסי׳ הויין אי רבי חדקא שית סי׳ הויין לעולם רבנן דאמרינן ליה מאי רבעית למיכל באפוק שבתא אבליה בשבתא לימא רבנן היא ולא ר׳ חדקא אבי׳ תימא ר׳ חדקא דאמרינן ליה מאי רבעית למיכל במעלי שבתא אבליה לאורתא וכולי יומא דמעלי שבתא בתענית מתבינן ליה אלא הא מני רבי עקיבא היא דאמר *עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות *והא דתנן אין פותחין לעני העובר ממקום למקום מכבר במנדרין מד׳ סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה ואם שבת נותנין לו מזון ג׳ סעודות לימא רבנן היא ולא ר׳ חדקא לעולם ר׳ חדקא בגון דאיכא סעודה בהדיה דאמרינן ליה הא דאיכא בהדך אבליה וכי אויל בריקן אויל דמלוינן ליה סעודה בהדיה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא פריא ובי סריא: ת״ר קערות שאכל בהן ערבית מריחן לאכול בהן שחרית שחרית מריחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מריחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ואילך שב אינו מריח אבל בוסת וקיתניות וצלוחות מריח ומילך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתיה א״ר שמעון בן פזי א״ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקום שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורענויות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג מחבלו של משיח כתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ונו׳ מדינה של גיהנם כתיב הבא יום וכתיב התם יום עברה היום ההוא ממלחמת גוג ומגוג כתיב הבא יום וכתיב התם ביום בא גוג א״ר יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר אז תתענג על ה׳ והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת

לעולם מצילין מזון ג׳ סעודות. מדלא אמר אינגא לית ליה דרבי חדקא: מכלל דתנא קמא שלש סעודות סבירא ליה. דנהמי לא אפילו אלא דת״ק סבר מה שעבר כבר לא ילל ולרבי יוסי ילל: תמחוי. קערה גדולה היא וגוכין בה גבאים מאכלי מבעלי בתים ומחלקין לעניים ב׳ סעודות ליום תורה אור מיום ליום: לא ישול. כיון דיש לו מאלא נחל לעניים: קופה. מעות הן לפתם עניים כמו טובים דאל נהו מילתא דתמחוי ותמחלקין מע״ש לע״ש: י״ד סעודות לא ישול מן הקופה. שהרי ישול להמתין לע״ש הבאה אבל כשיש לו מזון י״ב ישול שהרי לא מחלק עוד עד מ״ש ואחרי לשנעה ימי שבת ארכין י״ד סעודות: אבליה בשבתא. שהרי מאכלנה סמוך לערב ולא מצטרך לאכול בלילה. ואף על גב דאמרינן לקמן לעולם יסדר אדם שלחנו בתענית ה״מ למאן דאפסר ליה: בתענית מותבינן ליה. נמתיה: אלא הא מני ר׳ עקיבא היא. ולענין סעודת שבת נמאן דאפסר ליה אינא לימר כרבנן ואינא לימר כרבי חדקא ומיהו הא דלרך לגריות יעסה שבתו חול ולא ישול כל אחרים ככל שבתותיו: אין פותחין לעני. העובר ממקום למקום. שאינו לן בגלילה אחת: מכבר. הלקוח בפומדין כמספר ד׳ סאין בסלע והפומדין אחד מי״ב נדיר דהוא אחד ממ״ח בסלע וסיפרו לו מכמים ככר זו לשתי סעודות היום והלילה: לן נותנין לו פרנסת לינה. לקמן מפרש מאי היא שהרי סעודה של לילה בכלל ככר היא וככר זו משערין בכיכרות (דף פב) למזון שתי סעודות לעולמו תחומין: ואם שבת. אלמא בשבת: מאי פרנסת לינה. הא קבל ליה סעודת הלילה: בי סדיא. לנדון פולטר״ם להנים מתת מרמשותיו: שוב אינו מריחן. דאין הדעה זו אלא לחוב חבלו של משיח. כדאמרי׳ בכתובות (דף קיב) דור שבן דוד בא׳ כו קרטומיא בתלמידי חכמים שנאמר ושדה בה עשרים וגו׳. מבלי לשון מבלי יולדה (הושע ט). בלי מצרים. כלומר אין לה קץ: אז תתענג. כתר וקרלת לשבת טוב כתיב נחלת

מלאכי ג

יחזקאל לח

שמות טז

ל א מ״ר פ״ע מלכות חשמונאי פרק ה׳ מלכים ה׳ סמ״ג עשין קכב מרדכי פ״ר ריש פרק רע״ב ס״ב:

לא ב מ״ר פ״ל מלכות חשמונאי פרק ה׳ מלכים ה׳ סמ״ג עשין ל מרדכי פרק ה׳ סי׳ רמ״ב:

לב ג מ״ר פ״ה מלכות חשמונאי פרק ה׳ מלכים ה׳ סמ״ג עשין קכב מרדכי ריש פרק ת סמ״ע ב:

לג ד מ״ר פ״ה מלכות חשמונאי פרק ה׳ מלכים ה׳ סמ״ג עשין קכב מרדכי פרק ה׳ ו:

לד ה מ״ר פ״ל מלכות חשמונאי פרק ה׳ מלכים ה׳ סמ״ג עשין ל מרדכי פרק ה׳ לא סמ״ע ה:

במנחה מצילין מזון סעודה אחת. מכאן מסתפא דאמרן לעיל שמחלקין סעודת שחרית ומברכין בעמיתים ומיהו מהא דלמדרש בספרים נפ״ק (דף יב) יש שאל לרחום בשבת מעיל מזון שתי סעודות אין לרחם מדאין מעיל מזון ג׳ סעודות שאין לעשות ג׳ בהחות שתיים דהא כיון שאוכל הכל מתיים תביב כשהתה אחת ושוב אתמר רי״ש שם כאן לאסור ברכה שאינה נרכה כלל׳ כב׳ כמ״ל (יומא דף כ.) ובפשוט שבאותם המקדים דקאמר ומיהו ס״ת אחרינא ונקרי אחר אחמתן בן לקים מפני ברכה שאינה צריכה: **מבבר** בסוגיין ס׳. הייט כר׳ יוחנן בן ברוקא דתניא ככר בסוגיין מד׳ סאין בסלע שהי סעודות דעכוב ופלוג הרם (מיכובין דף פב) אבל מאיר ורבי יהודה אומרים הרם שיעור אחר: **והא** דתנן אין פותחין ט׳ עיתא רבנן היא ולא רבי חדקא. אומר רי״ש דאין לפרש שכח טתנין ל מזון ג׳ סעודות הייטו בשבת שם בע״ש לעת הערב דמשמע שסעודת שם מאין רגילות כל כך לאכל ערב שבת ובשכיל שכח טתנים ל סעודה אחת יותר ממה שטתנין ל בשאר ימים דאי״ש הייטו מיתא לרבנן והלא מן הכל אין ל׳ כי אם ד׳ סעודות אחת שבת עמ דמלוין בהדיה ואלמה שנתנו ל וכשיאכל אחת בערב שבת לא יאכל בזרו רק ג׳ סעודות ואמאן יאכל בשבת ואיכ חיקמי עמי לרבנן ומי אחל ריקן אחל כדפרך בסמוך ומיהו אימא לעיתר דבסמוך לרבנן מי פריך אבל קשה דמי מצאי דמלוין ליה סעודה בהדיה לא חיקן כלום לר׳ חדקא אחן ל בשבת כלל שלש סעודות ולר׳ חדקא ארך ד׳ ואכלה לרי״ש דבשבת בע״ש לעת הערב טתנין ל מזון ג׳ סעודות ומ״ש בשאר ימים ל מר ג׳ סעודות ומקאמר לעמא דרבנן היא ולא רבי חדקא דלרבנן ניחא שיש בזרו ה׳ סעודות בתחילת שבת ואתה בתוכית עמו יאכל בע״ש ומאותן ה׳ סעודות יאכל ג׳ בשבת ואחת בתוכית שבת ואחת יולך עמו אלא לרבי חדקא כשיאכל ד׳ בשבת ואחת נאלך עמו לעתר אחר מה יאכל בתחלת שבת ואיכא למיתר דאתריכן ליה מה דהיה לך לאכל בתשוקה שבתה אכל בשבתה כדאתמר׳ לעיל דהתם אתריכן ליה כדי שלא יהא ניזון מן הצדקה לכל הכא כבר הוא ניזון ,ולהכי עבל כל ערב ומסתר דאיכא סעודה בהדיה המתנין הוה סבור שיש לעמוד בצדקה שהסעודה שולך עמו טתנין ל בתחר בשבת אעים שבאמר ימים טתנין ל סעודה שולך עמו פס אחרות בע״ש לן טתנין ל אחה מד שלך לפי אחיס סלך מיד מד אחר השבת ולכך היה סבור שהמקבה לא היה יודע שבתיא סעודה עמו ולכן בתחלת השבת אמר לא ר׳ לרבי מבמר ליה דאיכא סעודה בהדיה והמקבה מביב דשיעמא ליה דאיכא סעודה בהדיה לך קבה ליה כיון דמתחילת דאכל לעולמו רבי אחל בריקן אחל שבתא שבתיא עמו לכתן כן יאמרה עמו בגאהו מכלן ומסמי דמלוין ליה ס׳:

דמלוינן סעודה בהדיה. ואיתא אינ׳ אחל עמו טתנים ל ב׳ סעודות כיון שבתיא לאחם עמו יהיו ל אחת ואכל אחת בהאחת יולך עמו ויל דאין מחלקין מאחר כלילה אלא כיום בגון הסעודה ולכך טתנין ל שנים שיאכל אחת מיד ואחת בלילה במקום שיסה יאכל ולאכל אם לא הבה לפי שהמתמל כשנירך סלק דעתו מלאכל מלאכות ואיה לא סלק דעתו כדאמר הכא דאין קבע לשתיה ויכא דלא שכיח יין אצ״ל דסלק דעתו מן היין אלא מדיס נא סלק דעתו ומיהו אומר רי״ש דשמא חיקא בימיהם שהיו קבעון עצמן לשתיה אחר אכילה אבל לדין לא הרגילו פרס בתשבת תענית (דף יב.) שאלו לאחר שיבון אומר לשתות אם יש רוצה לאכל כל כך כיון שלא מכר בהדיה בשיש שלו [עיין תוספות תענית יב ד״ה יום]:

חכם

רבינו חננאל

ואיתא בפ״ג דמס׳ מעשרות דרבי אדם לאכל בשבת ג׳ . ס״ו א׳ בלילה הי׳ בתם . וכן תלמה . ולפיכך שנינו שבדיל מזון ג׳ סעודות׳ ומתני׳ מתחדתא דלא בר חדקא ; בלי מאכל אינו מריח לאכל מה שנתרך לאכל בו בשבת.לפי שכן סעודותיו אבל כלי שתיה כל היום.שאין קבע לשתיה:

מוסף רש״י

נחלה בלי מצרים. כמה שנאמר (בראשית מט) ופרלה יהיה וקדמתה הנו׳. לא מלרים שנאמר (שם יג) שלוח פרעה לשם הרשע. ויעקב שמר לשם הצדק. שנאמר (שם לג) ויבא יעקב שלם העיר. שקבע מזונין עם הצדיקים מתם כך פירש ר׳ אמתון (בראשית שם יח).

(ה) אם קנו שום דבר כו'. כשור כתב זה דקך מפסח שקנתה שפחה מכו"ם ילקות כמד תמן בס"ם אחר ו' שמות הכתירים ל"ת לא מתמן לתו תופס דמיו כלתמריק תמן בל מוכרי עבדים לגמרי הפסח מלמד מיד לפי שבן תלוקים וקנה סכרי דין זה בל תמן ל"מ הוה כמולן דף ד' ופרש"י אם לאמתן בל ס"ים לאסור מעשים דל"ל מלוו דמים לתמן בסמכו לא מלמד מ"ל מ"ד ומכור שם ופרין כל"מ שנתקן כלי דיעשתו לו מותר הכם"ם ליטמת ממנו אכל אותו כלים שקנה לאסור בסמכו אם ופרין כמ"ן דף ד' ופרש"י אם לאמתן בל ס"ים לאסור מעשים דל"ל מלוו דמים לתמן בסמכו לא מלמד מ"ל מ"ד ומכור ש

ב

ב לו כנסר הגיגים • סי' תם יש לו כסר הגיגים כוח פרף מתיר סיגו כמ"ש סי' רל"ח וכסלים כ' כסם מחמר מרגמ"ר ס' מסמן מחרוס נמקום מסמה מלכים ומ' מכרי"ל ומ' רלוי לעבות כמלא מטמלה לף לא מלוי מסגן כן מכל"ג: ג וכוס הסכנה יכלנו. ולל דכוס דבשמח כמ"ש רמ"א הלי"ב קמה כח כתנו כרכי כמ"ל ומה מרס רמ"ל: ד לין מכמלקים. מוכ לכמל כלוס מרגיס (מכרי"ל): ה לכרמו מסס וכו' • סי' תצ"ג דלמור לגרגים כלים בכסת לה מ"ל לכס כסנ מוס מ"כי לכסכר מתמן מסס' כמ"ג וס' תרלט ס"ג: ו יסמר מתמס. מכפרורגן מרגסן גרגלי גם לין כמס מ"ער וכמלי (כרלמ"ס) מס"ס מ"ל ס"ב ומ' תמ"ב ס"ג: ז מ"ס מלה לגלמ. מ' מגמן לו מגמס מלה לאמר לו לגולים לרים ומס' מ"ס ס"ב לדקקולע ריס מוחר לגות לו לגולים וכל רמ"ל כגלמלי מס"ג מ"ס וכמיר המוקל מלים ומשרגת לל"ס מרי מס"ס מ' ולל מס"ס מ' ולל מס"ס ומס' תמיו: ח וכרי מוסס. מ' כל"ס מתקלו מסס לגל כרכ כמ מ' לסו לשמח לגמס כוס לגמ לגמס לגמס כמ"ס כוס לגמס מלמה מגמן לו לגולים: ט מגמה לגולים מ' לגולים: ין זס כוס כמכס לגמס מ"ס ומ"ס ס"ס לגמס מ"ס ומ"ס ס"ס לגמס מ"ס ומ"ס ס"

(17)

ספר

חתם סופר

על מסכת פסחים

וש"ע הלכות פסח, מסכת מגילה

פרק לולב הגזול מהדו"ק מהדו"ת, וכללי ש"ס

מרבנו משה ספרא רבא. גאון ישראל וקדושו. רכבו ופרשו.
בוצינא קדישא. חסידא ופרישא. ריש מתיבתא וריש גלותא.
מאור ישראל ורשכבה"ג

מהור"ר **משה סופר** זצוק"ל

בעמ"ח **תשובות חתם סופר** זיע"א

יוצא לאור פעם ראשונה מעצם כת"י קדשו ע"י
אהרן שמחה בלומענטהאל

ולא קי"ל כוותי' ולר"י ור"ת טעמי' דריב"ב דגזרי' שיאמרו שמכרו לו לנכרי בפסח או נתנו לו למכור לאחרי' ומפני זה אוסר הב"ח למכור יי"ם לפני פסח לנכרי אם הוא באופן ששמו נקרא עליו ולע"ד גם לר"י ור"ת היינו דס"ל לריב"ב כר"א ר"פ אלו עוברין דתערובות חמץ דאורייתא וגזרינן שפיר כנ"ל שיאמרו שמכרו לו וכדומה אך למאי דפסק העור ברבנן לקמן דתערובות בלא כלום גם הר"י ור"ת מודו דבדרבנן ליכא למגזר מידי. ויהי' איך שיהיה נראה דביי"ם שרי בזה"ז לכ"ע דמודע ידעי שכן הדרך למכור לגוי הרבה ביחד קודם"פ והגוי מוכר א' לא' ולא אתי למחשדי' וכן קי"ל לעיל סי' רמ"ג להתיר שכירת מרתף לגוי מה שמבואר לאיסור בס"ם ספ"ק דע"ז מה"ט בעלמו דמפורסם שמכרו לנכרי והוא מדברי הרא"ם ספ"ק דע"ז ע"ם וה"ב דכוותי' וק"ל:

(ג) **וי"א עד ב' שעות קודם חצות** . עמג"א סב' דלהלבוש אין בין ב' הדיעות אלא דבר מועט פחות מכמו רביעי' שעה דמעה"ם עד השקיעה הוא כמו שעה ומחלה ה' מילן בחשבון דכל מיל ח"י מיטין ה' פעמים ח"י ל' שהוא שעה ומחלה ועי' א' זוטא שגם להלבוש יכול להיות כן דכל מ"ל ח"י מיטין והנה מסוף השקיעה עד לאח הכוכבים הוא רביעית שעה בקרוב כמש"ל במג"א סי' רל"ג ספק"ג גמלא דלהלבוש בלרי לי' לכל יום שעה וג' רביעית שעה ומחלה בבקר ורבע שעה בערב מעתה לא ואשוב ותראה שאין בין ב' הדיעות אלא רביעית שעה בקירוב לאפוקי ממ"ם מג"א בתחלה דרך משל אם היום ט"ו כו' שיש ביניהם חלי שעה עד"מ אם היום ט"ו שעות מע"ה עד לאח הכוכבים תסיר ממנו שעה ומחלה בבקר ורביע שעה בערב ויהיה לו מהנך עד סוף השקיעה י"ג שעה ורביע וכשהי' ע"ה (אוס 4 אוהר) וג"ה (אוס 7 אוהר) שהם ט"ו שעות יהיה הנך (אוס $5\frac{1}{2}$ אוהר) שהוא חלי זעקם וסוף השקיעה ($\frac{3}{4}$ על 7 אוהר) וחלית היום חלי י"ג ורביע יהיה ז' וחלי מיטין על 1 אוהר וב' שעות קודם יהי' ז' וחלי מיטין על 11 אוהר. ולדיעה ראשונה שלים היום של י"ג שעות ורביע הוא ד' שעה וכ"ה מיטין ואם תחשוב שיעור זה מהנך החמה שהוא אוס הלבר זעקם יהיו כלים בנ"ה מיטין על 10 אוהר ולאידך דיעה הי' ז' וחלי מיטין על 11 אוהר נמצא שאין ביניהם אלא י"ב וחלי מיטין. כתבתי זאת הואיל והתלמידים מזגזגין בדבר החשבון הלזה ודעתי להאריך בענינים אלו במק"א אם יעזרני ה' ויורני נפלאו' מתורתו: (ג) **ואם לא מכרו חייב לבערו** . ואם לא מכרו חייב לשלם לבעליו ואם הוא בעין יאמר לו הרי שלך לפניך, מג"א. ובח"י מחלק בין שומר לגזלן ואין ס' דקה כזו כדי ומה שהביא ראיה מרש"י ב"ק מ"ה דכ' גזל חמץ ולא כ' שומר אין מזה ראיה כלל דהא לריך להבין מאי קאמר הש"ם א"כ לפלגו בחמץ ועבר עליו הפסח דלמא הכהי רבנן ור' יעקב כר"ש ס"ל דשרי לאחר הפסח מן התורה רק מדרבנן אסור וגם אז שרי' הערובתו וה"א יש"ה אומר לו הרי שלך לפניך משא"כ באי' הנאה דאורי' לגן פליגי בשור ובגל"ל דהאי עבר עליו הפסח לאו דוקא הוא אלא תוך הפסח ועברו עליו יום או יומים דלכ"ע בשריפה קאי וא"כ לא מצי תירי בשומר דאתו בשופטני עסקי' שבלתה ימי שמירתו בתוך הפסח וקבע זמן שיחזירהו לו בפסח וע"כ אז שכבר כלו קודם הפסח וא"כ אין לשומר שום אחריות מו עליו כיון שכלו ימי שמירתו ולא מצי פליגי בהא אז שזמנו אחה"פ וא"כ לא יקבלנו הנפקד ממנו בפסח ויאמר לו לאחה"פ כשכלו ימי שמירתך אז גרד לדין ועכשיו מה לי ולך. וכבר כתבנו דלא מצי פליגי בלאחר הפסח לכן פרש"י דק' הש"ם

לשון הפוסקים משמע דאי ליכא כל הנך אז שכבר המתין עד שעה עשירי' דאי' שעודה ג' משום אכילת מלה לתיאבון ואע"ג דשעודה ג' נמי דאורי' ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה נ"ל כיון דבלא"ה מתבטלת האי שעודה דקי"ל עשה שבאך מול ואל תלטרך לבריות כדאי' פ' כל כתבי לכן כ"ם הוא שתדחה לצורך מ"ע שלא יאכל מלה אכילה גסה ויהי' מכלל פוסעים יכשלו בם ועי' בכתיב' מ' א' לפי' החו' שם ד"ה ניתי כו'. ועדיין אני אומר דוקא אחר שעה עשירית ומשום מלה לתיאבון אבל אי קודם שעה י' אין לו כלום כ"א מלה ירחה דיעשה במלה דהאי איסורא דבטל ארוסתו בבית חמיו הוי דרבנן בעלמא אפי' בטל ממש מכ"ם מלה דהוי רק דמיון בעלמא ולא הוזכר בש"ם דיון מכ"ם שיבטל הך מקמי שעודה ג' אי לא אפשר לי' כלל לעשותו באופן אחר. ובזה כ"ל לישב לשון רש"י פ"ק דפסחים שכ' משיירי' מזון ב' שעודות דכל שעוד' שבת הם ערבית שחרית מנחה ובע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה ורבים תמהו תי"ל דאז אסור לאכול לא מלה ולא חמץ ועוד דהא בש"ם מחמץ לאיירי ופשיטא דמ"ה ולמעלה אסור לכן כ"ל כמ"ם למיל דאי לאו דאסור לאכול ממנחה ולמעלה היה אוכל מלה לשעודה ג' ולא היה חש להא דבטל ארוסתו וכיון שהיה אוכל מלה מן המנחה ולמעלה א"כ ממילא לא הוי שרי' ליה לשייר מזון ב' שעודות ג"כ אלא יאכל הכל מלה כיון דבלא"ה יבטל ארוסתו היום למה לא יקדם לאכלו ג"כ וכדעת התוספתא באמת שאופי' מלה לצורך שעודת שבת הלזה באמת עת"י לכן פרש"י הא דמשיירי' ב' שעודו' משום שא"א לעשות שעודה ג' כלל משום מלה לתיאבון דמשום הא נדחי' בודאי כמ"ם וס"ל לרש"י א' מב' אז דזמן שעודה ג' הוא דוקא ממנחה קטנה אז דס"ל לר"א אים ברחוקא דסמוך למנחה גדולה אסור לאכול בע"פ עי' רפמ"פ עבר"ן שם ובחי' שם מ"ם. וא"כ לדידן דזמן שעודה ג' הוא מזמן מנחה גדולה ואיסור אכילה בע"פ ממנחה קטנה שעה י' אי אירע שאין לו כלום יכול לקיימה במלה כמ"ם ואז לא ישייר לו מזון ב' שעודות ויעשה הכל במלה כנ"ל לדיא נכון בעזה"י אלא שהוא נמנע דלכל יכול לקיימו בדברי תורה והואל לקיימו פורתא מיהת לא ידחה אפי' אי' דרבנן ורש"י לא ס"ל כן דוקא פת בעי' עי' לעי' בש"ע סי' רל"א ב:

ן (ב) **שעודת אירוסין** . עמ"ם מג"א להוכיח מכאן דכ"ם שמותר לעשות שעודת אירוסין בע"ם ואין זה מוכרח כלל לפמ"ם מג"א לעיל סי' רמ"ט סק"ד ע"ם ר"ת דהטעם הוא משום טרדת שעודה לא יכול להכין לרבי שבת ולא משום אכילה לתיאבון וא"כ יש לחלק דוקא בע"ם אסרו אבל בעי"ט יכול להכין הרבה לרבי' בלילה לכן בע"פ שרי שעודת אירוסין אפי' אין זמנה קבוע כנ"ל ומ"ם מג"א עוד מסעודת שבלוות והשיג על הרב"י ירחה דהיה ק' לי' ק' הו' דלימא תנ"ה ע"ם לכן הוי ס"ל דשעודה שני' דאירוסין לאו הייני שבלוות כנ"ל להלין בעד הרב"י ועמ"ם מג"א לקמן סי' תר"מ סק"ג לענין שעודה שלפני המילה (ג) **ואם יצא לצורך עצמו** . עמג"א שהשיג על הש"ג ולע"ד דבריו יתפרשו בטוב דש"ל דאי הי' לריכין לדחות מלוה דאורי' לגמרי לא הוי דחי' לכן קאמר דהא יכול ללמוד בביתו ואינו מתבטל אלא ממה שרולה ללמוד לפני רבו זה יכול לעשות אח"כ ולא דמי לבית הפרס דע"כ ליכא דרכא אחריני ולא יכול ליכך לעולם אבל הכא ליכא אלא זריזין מקדימין ומש"ה לא יתבטל ממלית השבתה. גם כ"ל לישב הך ק' ממש' ע"ז י"ב א' דהתם פליג ר"י וס"ל אין הולכים על בית"פ ללאוד

דאמר א כה ואל אינ יבן לזבינה. מאביאיר

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

עין משפט
נר מצוה

[א מיי' פ"ו מהל' אבל הלכה ג' :]

במאי קמיפלגי. פי' בקונטרס מה ראיה ר"ע לחלוק על ר' ישמעאל אבל לא בשי מה ראיה רבי ישמעאל לחלוק על ר"ע משום דדרים לכם כמה הוכחות בטלנם מדיפ' בקונטרס לשון: **לא** קידשו נסכים במדבר. פי' עד שמחיבו בא"י ותש"ג דכתיב גבי מילואים וזה אשר תעשה על המזבח וכתיב בהו נסכים בשלח תמיד בקרבן ליבור שלא הוקל לכל קרבן יחיד לא נתחייב בנסכים אלא מבילת הארץ ואילך ולאחר ירושה ויישבה ומל כן לא נתחייבו בנסכים במדבר דלא נתחייבו שוב לא הסמיכו אילו בגלגל וד"ע סבר קידשו נסכים במדבר פי' ונסכים דכתיב בפ' מלא לך היינו נסכי יחיד לא בכמה יחיד דלא לחבשין נסכים לקרבן יחיד בכמה גדולה לא אלעזר קלת סבכר מעטה ושומרת מזמן סיני במדבר וא"כ מעשה דאחמת לא לאחר ירושה וישיבה קלתר מדבר הקריבום סנים קודם ולא בא אלא לאחר לקרבן יחיד בכמה יחיד בכמה נכליהן בגלגל כל י"ד שנה וכל הכתוב לכמעשים נסכים: **הואיל** ואמרה מילה בתורה סתם. כפי' בהעלותך על בחרם הלחמן פי' רש"י דפרסה שברלים הספר לא נאמרה עד אחר למדת סלון מוקדם ומאוחר בתורה ולמה לא פחת כזו מפני שהוא נטען של ישראל שכל תרבעים שנה סיני ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד וא"ת ולמה לא הקריבו ר"ל דסברה לא כתנא דהכא דאמר שב"מ שנאמר מילה אלא לאחר ירושה וישיבה וכפסח נאמר מילה* וא"ת א"כ אילו הקריבו גם פסח זה וגם שאר פסח שעשו בימי יהושע קודם שנכנסה ומלקה הארץ ור"ל שעשו ע"פ הדיבור וא"ת כיון שמן הדין לא היה להם לעשות מה נעות היה להם ור"ל דהיינו נעותם שנחתו ליכנס לארץ עד מ' שנה מפני שון מרגלים ולפיכך לא נלטוו ואם היו זוכים ליכנס לארץ מיד היו מעשים מיד עוד י"ל דש"ל כי הא תנא דאחר דבילה הכתוב גבי תפילין מצוה עשה אלוה זו שבשבילה תכנס לארץ וכן מצוה בילה דכתיב גבי פסח וא"ת א"כ למה לא עשו כי אם פסח אחר ור"ל לפי שהיו רוגזים ערלים וכתיב (שמות יב) כל ערל לא יאכל בו והיינו נעותם וא"ת אינם תוכלים במה שלא עשו אותו דהא ערל אסור באכילת פסח וא"ת למה לא מלו לפי שלא נשכה להם רוח לשוחת כל תרבעים שנה שהיו במדבר לפי שהיו מוסים בשון מרגלים וכן תמצא

[שם לא מנאתי וכל יאמרו פב. ובתם מנאתי בגדולת בן ובע"ש שם בשם: ר"ם מבוס]

במסכת תענית* (דף ו.) :

[בבורים לא כ"ם כו'. ליה ליה הבמה אך סברת דלעיל בבורים דמסתברא לאלתר] ת"ר: **מושב** דכתיב רחמנא נבי מצה למה לי. תימה דבסוף ערבי פסחים (פסחים דף קב.) מפיק מינה לקיבוא מוכה בזמן הזה וי"ל דאמת תנאי הוא דהאי תנא מפיק ליה מבערב תאכלו מצות: **בזמן** דאיכא בפרשת מסעי דכתיב בגבי פסח למה לי ור"ל דאחת אמר עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ וא"ת מבערב תאכלו מצות (שמות יב) נפקא דהכתוב קבעו מוכה ועל כרחך פסח מדירי דלא בזמן פסח מעל מצות ומרורים נפקא (פסחים דף קב.) וי"ל דתרי קראי מיבעי לרבי מר לא בזמן שבית המקדש קיים ואם לחוצה לארץ בזמן שלון בית המקדש קיים: **ממחרת** הפסח לא תאכל מצה דקא ר"ל לאכרסם לכן מזמן ממחרת הפסח הסמת הוי מצה עבר בזמן שעבר דלמה ממחרת הפסח מחמרת הפסח שחיטת הפסח קאמר הייט ע"ז בזמן שעדיין לא נקרב השומר הסמ נמי תאכלון בפרשת מסעי דכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל והם יצאו בע"ז ואומר ר"מ דהאי ממחרת הפסח דהכא הייט ע"ז בזמן נמי קאמר וה"פ דקרא ותאכלו מבערב לומר מן הזמן ממחרת הפסח שהרי הוצרכו לאכל מצות וקלי הייט הדם לא תאכלו עד פלס הוס הזה הייט ע"ז בזמן לאחר שקרב השומר ע"ז תאכלון ע"ז דתיקרי בעלם הוס הזה ותאכלו וקלי וכרמל לא תאכלו עד פלס הוס הזה וי"ל מפרש נמי דבעלמא ממחרת הפסח הוי ע"ז (ת) הכא ר"ל ע"ז ולכון הוצרכה לומר ולכון כבישים לומר ולכון חכמים לומר ושל כרמך ל"ל כן דאם לא תאכל מלאכתך לומר מעיקרא לא תאכל הא אין לאתן בין ס"ז לקדש ע"ז כיון דאכתי לא תקרבו עומר אלא בשעת הרי"ל ע"ז הייט ממחרת תאכלו הפסח והיינו דפ' תמצא ר"ל ממחרת שחיטת הפסח כדפרשתי. [וע"ש תוס' ר"ה יג. ד"ה דתקריבו] :

[ת א מיי' פ"ו מהל' אבל הלכה ג' :]

תורה אור

ביאה ומושב כתיב בהו ה"ק ללמד שכל מקום שנאמר ביאה ומושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה דברי ר' ישמעאל אי הכי אמר לו ר"ע הרי שבת שנאמר בו משיבות וא"ל שבת ק"ו היא ונימא ליה אנא ביאה ומושב קאמינא הדא ועוד קאמר ליה הדא דאנא ביאה ומושב קאמינא ועוד דקא אמרת הרי שבת שנאמר בו משיבות שבת ק"ו היא במאי קמיפלגי בקידבו נסכים במדבר קא מיפלגי "ר' ישמעאל סבר לא קרבו נסכים במדבר ור"ע סבר קרבו נסכים במדבר אמר אביי האי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל ותנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן לאחר ירושה וישיבה אף כל לאחר ירושה וישיבה ואידך משים דתנה מלך וביכורים שני כתובים הבאים כאחד *וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ואידך צדיכי דאי כתב רחמנא מלך ולא כתב ביכורים הוה אמינא ביכורים דקא מיתחני לאלתר ואי כתב ביכורים ולא כתב מלך הוה אמינא מלך דדרכו לכבש לאלתר ואידך נכתוב רחמנא מלך ולא בעי ביכורים ואנא אמינא ומה מלך דלכבש לאחר ירושה וישיבה ביכורים לא כל שכן ואידך אי כתב הכי הוה אמינא מידי דהוה אחלה קמ"ל והשתא דאמרת דוכבת הגוף נוהגת בין בא"י בין בח"ל מישב דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל איצטריך ס"ד אמינא הואיל ובענינא דמעורות כתיבא תיבעי קדוש בי מיעורות קמ"ל מישב דכתב רחמנא גבי חלב ודם למה לי איצטריך סד"א הואיל ובענינא דקרבנות כתיבי בזמן דאיכא קרבן ניתסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ"ל מישב דכתב רחמנא גבי מצה ומרור למה לי איצטריך סד"א הואיל וכתיב *על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא "קמ"ל ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין ופטר חמור למה לי דהא מיבעי ליה לברתנא *דבי ר' ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ בשלמא למ"ד מישב כל מקום שאתם יושבים משמע הייט דכתיב *ויאכלו מעבר הארץ ממחרת הפסח *ממחרת הפסח אבל מעיקרא לא אבול אלמא אקרוב

ריש יג.

מוסף רש"י
לא קידבו נסכים במדבר. בלהל מועד במדבר כל מרבעים שנה (כמדבר קיא.). וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. מלמד כתיב אחר ונמצר סלמו (לעיל כד.) מדהדר כתיב לאלתר ולא ילמד מתכתיב מ"מ דוקא הוי קלתר (פסחים מה.).

[ב מיי' פ"ח מהל' דעות ה"ב]

[נכתים קיא. תענית ה [ע"ש]]

[נדרים מ. ובש"]

[ג"ל אתם עוברים]

[ד מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ח]

[נזיר לה.]

[ה מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ח]

[שם ליתא ודל הכמ"ל]

[מי' נזיר מהר' דפסח מלא ס"ב]

[ו מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ח]

[ז מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ח]

[ח מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ח]

[ט מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ח]

[ע מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ח]

[נזרות מ.]

לא

תוספות רבינו
(ת) הוס' דיה מחמרת ובו דבעלמא ממחרת פסח כו' ע"ש אבל כנ"ל:

13

לא הוו צריכי. מנמה הילכן ולא סהיל מה מהאוה לינכס לה וקר מסם מת מסה סהיל ל אחרן כנגן: חסר שלש מעוגות שהולילו מו (פמחות מה) ויקטו מלי עדת בני ישראל אל מ בין אלים ובין מיני יום לחדש הסני וכתיב על סיר הבסר וגו' הכני מתעיר לכם לחכ עבר בחיל המן המתי בני ישראל. אלמים יוכ מולח לבני ומשלמוה הכיו להם לדה לדרך ג עבנו את הילדן דכתי ימים וכתיב בעבור ל צא שלשים ושלשה למו דגיסן ועברים וג' לחלי שבעה בחדר ו' ימים ועברים ומלאה הרי כ' הוא: שלש מצות. וכלאים: בבגיסתן לארץ לא זרעו ולא קלנו ולא הדרן שיגרגו. החדש כ וקבבר כל מקום: מחמת ומעלה וכלאים איסורו איסור עולם עבר בגיסן דכתיב ע איסורו איסור הנאה. בא.) קולר לנחת ומ ויש היתר לאיסורו. ר. עלמו איסורו מוחר קרב: בלאים שאיסור זרע חסה וחלן חב לעולם: ואסורין בו (דברים כב) תקדש לגיסן הדרן לערלה בשתים. ל בק"ו זה בשני הוכמות ל אין בה שלון איסורו מיהו איסור הנאה הוא בתוך ימי איסורו: רבי ג פליג דלאכוה וסבר טהג בחמ"ל ועבלה ומ הלכה לו דבני מוס

לאיסורו נוהג בי איסד הנאה ו בח"ל והוא הדי

כיום הבליסי יום הו ת' ניסן ואחר לו הן סוף יום בני סמוך מלוע כדרמיה (לד) ד לאמכר ובמנע לגרלע פ בעוים הכלת נמי קרי מת בבוים ע"ז לאיסורו ניה ולוכמ לאמלן דלתמר הא רבעיות מיהו לאיסורו ל ר"ם דערלה זו בסנה ר פירש דבערלה ממם רבינו מס דקתני בספ ב"ד דפרי ערלה לאס מסרו ב"ד חדם לחדר היתר לאיסורו לפרי ב הבנו

והוא הדין לערלה

לא הוה צריכי. מאספקו מן המן שבגליהם: אל ארץ נושבת. מעבר הירדן וחלק שהיא מסוכה מעבר מיהון ועוג כדמסמן במסה שהיה מתחזה לימים לה וקרי לה מוכה: קצה ארץ כנען. בערבות מואב ששם מת משה שהיא חלק ארץ החוברי ועל שפת הירדן שהיא קצה מיפת ארץ כנען: חסר שלשים. מנמפקו תורה אור

מעוות שהוליאו ממערים דכתיב (במדבר מז) ויקנו מחלים וכחו כל עדת בני ישראל בין מלים ובין מיו במדבר בין לחדש האחד ובתיב בחדש הראשון עדת בני ישראל. שלשים יום עמדו בערבות מואב לבני ומתמלמוה יהושע להקיצון הכינו לחם נדה לדרך ג' ימים וכשלימו עברו את הירדן דכתיב בעוד שלשת ימים וכתיב בעבור לחדש הראשון: צא שלשים ושלשה לספרא. והן עשרה דיסון ותשרים וב' דחדר לתפרת הוא שבעה נחדר ר' ימים עברו ממנו ותשרים ולבה הרי כ"ט שחדר חסר אחת: שלש מצות. מרם ובערלה וכלאים: בבריסתן לארץ. שהרי במדבר לא דרשו אלא קלרו ולא נגעו: והוא הדין שיהגנו. מחדש מפורש בו מוסב וקבר כל מקום שאתם יושבים תממע ובערלה וכלאים מקו"ו: שאין איסורו איסור עולם. אלא כל שאר עשר בניסן דכתיב עד עלם: ואין איסורו איסור הנאה. דתנן (משנה דף עמ.) קולר לחמת ותאכל לבהמה: ויש היתר לאיסורו. וכיום שאר עשר עלמו לאיסורו מותר אם יש עומר קרב: כלאים שאיסורן איסור עולם. זרע מנה ומרלן אסורים הנאמים לעולם: ואיסורן בהנאה. דכתיב לשנאמר (דברים כב) מקדש לשון הקדש: והוא הדין לערלה בשתים. לף הערלה בתה בק"ו אם בשר הוכחות אע"פ שהאלקי אין בה אסון איסורו איסור עולם מיהו איסור האלה הוא ואין לו היתר בתוך יתי איסורו: רבי אלעזר בר"ש. פליג מלאכה וסבר דמתם אינו נחל"ל וערלה וכלאים אינו אלא הנאה אי דבר מופרש מלקמן: כל

לאיסורו נהג בין בארץ בין בח"ל כלאים שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסר הנאה ואין היתר לאיסורן אינו דין שינהגו בין בארץ בין בח"ל והוא הדין לערלה בשתים **רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כל

ביום הגלגל יום הולדת אם פרעה וגו' לפיכך יש ליסב פיהם אחשן דוחלי לא דבר אמר אלא דוקא ביום הגלגל יום הולדת אם פרעה ולא בשאר שלשה ימים אם אינו יום שנמר בו והיום יום מקלה בשאר שלשה ימים דקאמר יהושע לתמם הגיע סוף יום אי שמשון ליום ג' והא ביום ל"ג בשבט סתור לתחלה יום ל"ג בשבט הוא דפסחים (דף יא:) במשקל תרתי ומיל חלת וקן מלוה בירמיה (לז) דכתיב מקן שבע מיסחבלו לשם לא מכחו ומרוך בערכן (דף נ:) מלי קאמר שבע ראלא מכר יולא בשם ומשני שם לעמכר ושבע לערלם פי' שלם פנא בו יוכל שנה ז' לגלעתו לא לעמכרתו תשלחו אלמא תנ"ל שהוכל תשחם מהאלתו קרא מקן שבע בכיום ע"ו לאיסורו מיתר לם שומר קרב ולפי זה לקולא כי' יהודה דאמר בגמרא בפרק ר' ישמעאל (דף סה:) דכל ע"ו אסור כי ליסא שומר ולכאן לאמר לאמר בהם הלר הקודמת מתיר: **והוא** הדין לערלה בשתים · פי' בקעבדים אע"ג דאין לאיסורו לאיסר שלם ואין לו היתר לאיסורו מיתר לאיסר הנאה ואין לו היתר תוך ימי לאיסורו והקשה ר"ת הרי הפרי שנדל בשר ערלה לאסור לשלם ואין לו היתר ומי' ר"ת דערלה אי בשאר רבעיה קאמר דם היתר לאיסורו על ידי פדיון אבל בשתים ר"ל לאיסורו לאסר שלם ולאשר הנאה הר"ר י"ש פירש דבערלה מתם קאמר דם היתר לאיסורו ומכי פירוש יש היתר לרחוש לאיסר ולאסרם לאסר לעולם ולארעם והקשה לו רבינו חם דקאמר בספרי יש היתר לאחר לאיסורו מחמת שאיסור נפקא ר"ל מה מפעמיי"ל מפרש ערלה לו היתר לאיסורו על ידי ר"ל דפרי ערלה לאסרן מד ע"ו בשבע ולא מיסורו ר"ל הרי מתחרן יום הקיבוץ וכן הדם ולחם לאסר מד ע"ו בניסן ולא חמרו ר"ל הדם לחר גמלא שמתחרן יום הקיבוץ מה שלון בן בגלגלים שלון ר"ל ישלים להקיבוץ בשם מנין ועוד אחר ר"י הלאלון קלא דם היתר לאיסורו לפרי שנדל בו דחוש נאסר מה שנדל לאחר ג' שנים וכן קנה שיטלה לון הקטלה נאסרת משום חדש שנדל בקנה

הבטלה לאחר השומר הוא והגרים קודם השומר ולפי זה אם אינו אלא לאחר התחרת מתיר":

והוא הדין לערלה בשתים · ואם אחר טבל והגזמה ומפסר מלא מקו"ו דהדם דעבא בין בחלין לו בתה מלאם לאחרן לאיסורו

מוסף רשי"

והיו מפתקין מבין שבבלהם. אלקמו בשבעה בחדר (ומוסף ר' יח).

שלשים ושלשה ימים לספרא. אלבים הם נאבלו אל מבה ובלבם ימים שבבים לבם לידה (מגילה יג:). בן מאות ותשרים שנה אבני הדים. הדים מגלא ימי ומסתר, מדלא הלידה שבמסר על תמיהה (מס).

[גר מסתון נמצן מבם הוא הנגן בשבעה בארד סי']

[שבת ג]

גליון השי"ס

גמ' ר"ל כיר אמתן מחר · מלא. מל אמר הבן שבת מד ע"ח: הנרי ר"ל ואמרלן בחלה ום' לבן הקבר לתן זה מהבטחת לתן ם ברא ולא:

רש"י ע"ל. מחמר ת: מחר מלא מ"ר מחמחת ומחמר מרן ע"ל ר"ל מרקבה מרשם ר"ל

[ר"ל מים' מחמר מחר ר"ל ר"ל]

אקרוב שומר והדר אכולאלא למ"ד לארח ירושה וישיבה ניטל לאלתר לא הוו צריכי דכתיב ובני ישראל אבלו את הבן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את הבן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען *אי אפשר לומר עד בואם אל ארץ נושבת שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען וא"א לומר אל קצה ארץ כנען שהרי כבר נאמר עד בואם אל ארץ נושבת הא כיצד בשבעה באדר מת משה ופסק מן מלירד והוו מסתפקין ממן שבבליהם עד ששה עשר בניסן תניא אידך ובני ישראל אבלו את הבן ארבעים שנה וכי ארבעים שנה אבלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אבלו אלא לומר לך עונות שהתגיאו ממצרים מעמו בהם מעם מן *תניא אידך *בשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד מנין שבשבעה באדר מת שנאמר ויקבר אתו בגיא בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה ומה בכי בכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום וכתיב ויהי אחרי מות משה עבד ה' וכתיב משה עבדי מת ותרתה קם עבור וכתיב עבור בקרב המחנה וצו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים *תעברו את הירדן וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון צא מהן שלשים ושלשה ימים למפרע הא למדת שבשבעה באדר מת משה ומנין שבשבעה באדר נולד משה שנאמר ראמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא שאין תיל היום מה תיל היום *מלמד שהקב"ה יושב ומכלא שנותיהם של צדיקים מיום שנולדו ומדרש לחדש שנאמר את מספר ימיך אמלא תניא ר"ש בן יוחי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בבניסתן לארץ ונהגות בין בארץ בין בחוצה לארץ והוא הדין שינהגו ומה חדש שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר

ביום הגלגל יום הולדת אם פרעה וגו' לפיכך יש ליסב פיהם אחשן דוחלי לא דבר אמר אלא דוקא ביום הגלגל יום הולדת אם פרעה ולא בשאר שלשה ימים דקאמר יהושע לתמם הגיע סוף יום אי שמשון ליום ג' והא ביום ל"ג בשבט סתור לתחלה יום ל"ג בשבט הוא דפסחים (דף יא:) במשקל תרתי ומיל חלת וקן מלוה בירמיה (לז) דכתיב מקן שבע מיסחבלו לשם לא מכחו ומרוך בערכן (דף נ:) מלי קאמר שבע ראלא מכר יולא בשם ומשני שם לעמכר ושבע לערלם פי' שלם פנא בו יוכל שנה ז' לגלעתו לא לעמכרתו תשלחו אלמא תנ"ל שהוכל תשחם מהאלתו קרא מקן שבע בכיום ע"ו לאיסורו מיתר לם שומר קרב ולפי זה לקולא כי' יהודה דאמר בגמרא בפרק ר' ישמעאל (דף סה:) דכל ע"ו אסור כי ליסא שומר ולכאן לאמר לאמר בהם הלר הקודמת מתיר: **והוא** הדין לערלה בשתים · פי' בקעבדים אע"ג דאין לאיסורו לאיסר שלם ואין לו היתר לאיסורו מיתר לאיסר הנאה ואין לו היתר תוך ימי לאיסורו והקשה ר"ת הרי הפרי שנדל בשר ערלה לאסור לשלם ואין לו היתר ומי' ר"ת דערלה אי בשאר רבעיה קאמר דם היתר לאיסורו על ידי פדיון אבל בשתים ר"ל לאיסורו לאסר שלם ולאשר הנאה הר"ר י"ש פירש דבערלה מתם קאמר דם היתר לאיסורו ומכי פירוש יש היתר לרחוש לאיסר לעולם ולארעם והקשה לו רבינו חם דקאמר בספרי יש היתר לאחר לאיסורו מחמת שאיסור נפקא ר"ל מה מפעמיי"ל מפרש ערלה לו היתר לאיסורו על ידי ר"ל דפרי ערלה לאסרן מד ע"ו בשבע ולא מיסורו ר"ל הרי מתחרן יום הקיבוץ וכן הדם ולחם לאסר מד ע"ו בניסן ולא חמרו ר"ל הדם לחר גמלא שמתחרן יום הקיבוץ מה שלון בן בגלגלים שלון ר"ל ישלים להקיבוץ בשם מנין ועוד אחר ר"י הלאלון קלא דם היתר לאיסורו לפרי שנדל בו דחוש נאסר מה שנדל לאחר ג' שנים וכן קנה שיטלה לון הקטלה נאסרת משום חדש שנדל בקנה

הבטלה לאחר השומר הוא והגרים קודם השומר ולפי זה אם אינו אלא לאחר התחרת מתיר":

והוא הדין לערלה בשתים · ואם אחר טבל והגזמה ומפסר מלא מקו"ו דהדם דעבא בין בחלין לו בתה מלאם לאחרן לאיסורו

Deutsch, Eliezer Hayyim ben Abraham

(15)

בעזרתי

שאלות ותשובות

פרי השדה

חלק שלישי

זה ספר תולדות פרי מחשבותי, אשר חנן ה' אותי, להשיב לשואלי דרור במשא ומתן של הלכה ופלפולים בעניינים שונים עניתי ואמרתי, בקוצר דעתי;

אני הצעיר והשפל

אליעזר בן מהור"ר אברהם **דויטש**

תוך עמי אנכי יושב קהל עדת ישרון

פה **באָניהאַד** יצ"ו

— בעהמחים תבואות השדה ו' חלקים, וס' חלקת השדה —

מודעה! כל מקום שנמצא בספר זה שם עכו"ם או גוי וכיו"ב, הכוונה על האומות הקדמונים, שלא הכירו לבורא שמים וארץ יתברך שמו ויתעלה, לא כן האומות אשר אנחנו חוסים בצלם, הרי מחויבים אנחנו לדרוש שלום המלכות יר"ה והמדינה, ככתוב (ירמי' כ"ט ז') ודרשו את שלום העיר וגו' כי בשלומה יהי' לכם שלום: (עיין שואל ומשיב מהדורא ג' חיא סימן נ').

שנת **תער"ג** לפ"ק.

נדפס בדפוס המשובח של מו"ה מאיר סג"ל ראזענבוים נ"י בפאקש.

האדרעססע להמחבר:

E. DEUTSCH Oberrabbiner BONYHÁD (Com Tolna) Ungarn.

(16)

והכלע״ד כתבתי בחבזי פה מרחן בארטפעלד כחלות הלילה אור ליום ו׳ עש״ק לפדר הכי נוחן לו בריתי שלום כ״ג חמוז תרס״ז לפ״ק

איעזר דייטש.

— סימן צ׳ —

שוב״ט לכבו׳ המופלא ומופלג מו״ה וכו׳ כש״ת מו״ה יצחק דוד תאומים כ״י בהגאון כ״י האבדק״ק זאליישטשיק יל״ו.

מכתבו כשלח לי לבאן פה מרחן באלרטפעלד והכני טרוד גדול ואבא רק בקלרה כי דאיתי פלפולו הנעים על הקושי״א של הגאון נעל מבחם חיכוך ז״ל במוסך הסבת שהקשה על הקושיא הידוע אמאי לא אמרינן בשוחט בשבת נ״כ אי עבד לא מהכי ותילה גדולי הפוסקים וכן המהרי״ט בח״א סימן ס״ט דכיון דאפילו אם לא מהכי נ״כ לא יתוקן האיסור כה״ג לא אמרינן אעל״מ, ועי״ז הקשה הגאון חכיל לדעת הרין מ״ב דמש׳ בילה דרבוי בשיעורין אסור מה״ה ומייתי לה ממש׳ מבחות ס״ד ע״א בני שלש גרוגרות בעוקן אחד, וא״כ כיון דבבבלה אסורין הבני מעים לנ״כ משום דהוי כמאן דמבחא בדיקולא, ומי איכא מידי לא ס״ל כיון דהוי כבלה, וא״כ אי כימא אעל״מ יהיו המעים אסורין לנ״כ, וא״כ יתוקן האיסור אי כימא דלא מהכי דלא שחט רק שיעורא זועא, כך הוא תוכן קושייתו של הגאון נעל מבחם ז״ל, ומצ״ב כ״י האריך בפלפול לא לתרן דמשבח מיירי או בשונג ולא ס״ל אעל״מ, או דמיירי בעוף, וכשאבי לעלמי כ״ל לתרן קושיית המבחם הכיל דעד כאן לא אמרינן דרבוי בשיעורין איכא איסור דאורייתא רק כמו מרבה בקדירי אחת או כמו שלש גרוגרות בעוקן אחד דמשבחת מלאכה לכל אחד בפני עלמו נ״כ ס״רי בשלש גרוגרת יכול לחתוך אותם לכל אחד בפני עלמו נ״כ או שמבשל הרבה בקדירה אחת דהא יכול לבשל הרבוי בפני עלמו נ״כ כה״ג ספיר אמרינן דאפילו בעשה הרבוי ע״י מלאכה אחת כלומר בבישול אחד נ״כ חייב דהא דומה לשלש גרוגרת בעוקן אחד שיכול לעשות מלאכה בכל אחד מהן בפני עלמו נ״כ משא״כ בשוחט בהמה דלא משבחת לבני מעים מלאכה בפני עלמו ואי אפשר לעשות הכל רק במלאכה אחת כה״ג אמרינן כמו דליכא איסור יותר איכא בשוחט בהמה קטנה או בהמה גדולה דמה״ט אמרינן השוחט לחולה בשבת מותר לבריא דלא ס״ל שמא ירבה בשבילו כיון דאא״ל לבזיה בשר בלא שחיטה כדאיתא בפירוש במש׳ חולין ע״ו ע״א הי״ל ליכא בזה איסור יותר מה שבא הבני מעים מותרים כיון דלא משבחת בבני מעים איסור מלאכה בפני עלמו, הא חדא, ועוד קאמינא דלא מוכל לומר שמשום שחיטת שבת יאסרו הבני מעים לנ״כ כיון דלבני נ״כ ליכא איסור שחיטת שבת כלל ואם לא״ו האיסור שבת היו מותרין הבני מעים לנ״כ נ״כ משום איכא מידי או ליכא לתימר דמשום ששחט בשבת יאסרו הבני מעים לנ״כ כיון דלבני נ״כ ליכא איסור שבת כלל ממילא ל״ל דע״י ששחט בשבת יהיו הבני מעים נאסרים לנ״כ, ובספרי תבואות השדה חלק שלישי האריכתי בקוניא דמי איכא מידי וגם בקוניא דאעל״מ וכאן לקבר בחתי :

ובי יתריך [illegible]

הדו״ם, ושלום כבוד אביו הרב הגאון שליט״א, הדרוד מאוד הכותב בחבזי פה מרחן באלרטפעלד אי לפדר מעות ומקבני כ״ה חמוז תרס״ז לפ״ק

איעזר דייטש.

— סימן צ״א —

שלום ויסע רב לכבוד הרב הגאון חריף ובקי המהולל וכו׳ כש״ת מהו׳ בנימין ניטלזאהן כ״י האבדק״ק קליוולאנד מדינת אמעריקא יע״א.

יקרת עכתבו הגיעני ואם אמנם כבר הכני טרוד גדול בהרבה ענייכים בכל זאת למען כבודו כי רב הוא פניתי מעט להשיבו, ואבא על סדר דבריו, א׳) מה שסביר עמ״ש בשו״ת פרי השדה ח״ב סימן ל״ב דמה שהגו הבבורים לאכול בעיר בעבודת קיום מצוה דבעינן דווקא גמרא אבל במש׳ משניות שבלא ליומד הגמרא אין מביכים בס המצה היינו דלא נקרא מצ׳, ועל זה כתב מע״כ כ״י דמ״מ מי שלומד משניות עם פירוש הרע״ב והוספ׳ יו״ט ספיר נקרא מצ׳, ונקשייב לזה מדברי פתחי תשובה ביו״ד סימן רע״ב סי״ק א׳ דעכשיו מותר להורות מהשו״ע כיון שיש עליו מפרשים המבארים כל מולא הדינים וההלכות, בודאי יפה הביר בזה, אמנם הוא רק למי שהוא ת״ח וסגור בפיו גם קלא הגמרא וא״כ ע״י הפירושים מבין היטב, משא״כ מה שיש הרבה שאינם יודעים לוחתא דשמעתי ומ״מ ליומדים משניות אעפ״י שבודאי יש להם על זה נ״כ שכר ליומד ת״ת כדאיתא במ״ר עה״פ קול ה׳ בכח, בכחו לא נאמר אלא בכח לפי כח של כל אחד ואחד ע״ש, מ״מ ע״ז אין שייך לעשות קבודת קיום מצ׳ כמה שהבאתי רא״ז בספרי שם, ולדידן שאין עמלים בלימוד משניות גרידא לא נקרא מצ׳ רק עם גמרא, וא״כ ת״ת הלומד משניות עם פירושים בודאי יעלא הרבה עניכים המשמחים לב ויכולים לעשות קבודת קיום, והרי אפי׳ מי שלומד גמרא נ״כ וכי יכול לאסוף בחפציו כל המפרשים הצ״ב להמקבחא? רק כיון שמבין הסקלא וטריא דגמרא ראוי לעשות קבודת קיום כמ״ש הרמ״א ביו״ד סוף סימן רמ״ו, וא״כ לדקו דבריו בת״ת הלומד מצ׳ משניות עם המפרשים בודאי יכול לעשות קיום, ואין בזה קפידה לדבריהם שם, דשם מיירי במי שאינו עמל כלל, ודוק :

ד׳) **ומה** שכתבתם בע״פ שחל בשבת ושכח להניח לחם חמץ שיהיה לו לחם מצה אם מותר לאכול בעיר מלה דאתי עשה דרבנן דלחיים ודחי לא״ת דאכילת מלה בע״פ, כ״ל פשוט דהך ל״ת דאכילת מלה בע״פ אע״ג דהוי רק מדרבנן מ״מ כיון דאסמכוה אדאורייתא כמה שהבאתי בשו״ת פרי השדה ח״ב סימן פ״ח בשם הפר״ח סימן תע״ח ובהה״מ פ״ו הלכות חמץ הלכה י״ב הביא בשם הירושלמי דהוי כבא על אחותו בבית חמיו ומכין אותו מכת מרדות ע״ש ברמב״ם ובבא על אחותו בבית חמיו אמרינן אסורה לבעלה כבדה, א״כ הוי ל״ת חמורה מדרבנן ואין עדלים שיש בה כרת משום שחמור ולא דמי לאיסור הפרשת חלה בשבת שהביא מעכ״ם כ״י בשם תשאלת ישראל דהוי רק שבות בעלמא, ועוד דמלות אכילת פת בשבת לכל היותר אינו יותר מבבילה עיין מג״א סימן רל״א סי״ק א׳, וא״כ יש לבזיר פיאכל יותר מבבילה כמ״ש

[illegible]

תוספ׳ [illegible] ד׳ דיבוטין [illegible] ל״ג

[illegible]

מלא אי דוחה לגמרי דהדם דגאיגן כזית ראשון אינו כזית שני ואכילת מלא גמורה אסור כל היום שלא עיש כמבואר באריה סימן תמיא סעיף ג׳ ברמ״א שם, ולא מליט לדאות אמילו איסור דרבנן משום סעודת שבת, ומיש במגיא סימן רמיב סיק ג׳ לוין ברבים לעורך סעודת שבת כתב שם המחלוקים דהייבו מנרי, ועיין פרמיג שם דיש לוין ברבים, ואם רבות בשבים אשר אמרתי דעיב הא דלוין ברבים לעורך שבת הייבו רק לגוה יש היתר דלמלוה ודאי איכא איסור, ואיב יאל דמיירי דדעתו לחבוע המלוה בדייבים שיחזור לו הרבית (כגון אם נתן לו משכון) ואיב לפי מיש בהבואות הסדים איא בסיגיא דקיימו ולא קיימו אות ייג בשם ספר ניבת ודדים כלל כיב דבכל ליה הבליע אם דעתו תיכף לקיים הבטבה לא עשה שום איסור (ועי״ תבואות הסדה חלק שני בסיגיא דאין ביעור חמץ אלא מריבה אות עי) ואיב אם לוה ברבית קבילה ודעתו לחבוע המלוה ליכא שום איסור ללוה דהא יכול לבופו בדייבים להחזיר, אמבם ברבים דרבנן דאינו יכול לבופו למלוה להחזיר לו באמת איסור, עביב כמי הבראה לא מליבו שום איסור שיהיה בדאה משום סעודת שבת, ומביב איסור אכילה אלא בעיב דאמיר עפי, אביב דהוי רק דרבנן כמיש, וגם יש לבאר בזית ראשון אבו כזית שני ודאי אסיר לאכול בעיב אלא לעורך סעודת שבת, כביל ברור בסיה, וראיתי בקרבן עדה על הירושלמי פיב מסי מויק הלכה ג׳ שכתב בטוהת הירושלמי דלוין ברבית היינו ברבית דרבנן עיש, ולפיעיב אדרבה ברבית דאוריתא שיוכל לבטו להחזיר שרי עפי אם לא דבוהתו מיש ברבית דרבנן כמיש הפרמיג סימן רמיב שם דהייבו דרך היתר ואיב כוהתו ברבית דרבנן, כלומר על דרך שרבנן התירו בעבקא וכיולא בו, ואין להאריך בזה יותר, ודיק היטב. ((ועי״ רילקט יוסף חלק יאב סימן קלז)) :L

ג׳) **ומה** שבתפסק מי בשמע מחבירו שדבר בשעת סיבה ועשה ברבה אם חייב לעבית אחריו אמן, (ועיין פרי השדה חיב סימן קיז), שבה כפי הבראה באריה סימן רעיו סעיף ג׳ לא שייך עביית אמן רק לגבי שהיה עליו חיוב ברבה עביב מדרבנן כמו תיבוק שהגיע לכלל חיבוך, ועבדים המובא שם סעיף ג׳ ברמיא, עביב כתיב על ישראל איבא חיוב ברבה, וגם בעבדים ליבא חיובא לעבות אמן אחריו, רק שמוהר כמיש הבויז שם, משאיב מי שברך בשעת סיבה דליבא שום סדר חיוב ברבה ודאי דאין לעבות אמן, וממילא הייד בשומע ברבה מבלי הבקרא שאבאגרלף כיון דלא שייך סדר חיוב ברבה לא שייך חיוב עביית אמן, כביל ברור בפיד דלעבין זה לא שייך בחל העובה אמן יותר מן המברך כל היבא דליבא כאן מברך כלל, ודוק, ((ועי״ בהמאסף שבת אדבע עשרה כדך מי חוברים ג׳ סימן יאד)). —

ד׳) **ורבעי** בקודם עיד מה שבתפסק בבדיבתו שבוהגין ישראלים למכור אמן לרבנים (שהם יוכרו אחיב לגוי כדיבו) ואתה יש הבבסה לרב דם בעיב שרוצים להבות להרבה רבנים ומוכר לרב אחד, ואחיב לשני, אם לא חייבין שבאחר שבוכר לשני איב בתבטלה מכירת הראשון? כיל פשוט בשם שדים מהרים שיק אויח סימן ריה, היינו משום דעיקר מכירת האמן הוא רק מה שהישראל מקבל עלמו דחבוי הבוקה אין דעתו לקבות כמיש בחתים סימן שיי ליויה, ואיב כל שבגלה דעתו שאין רוצה לקבל ומוכר גם בשבת הרי אין כאן מכירה קיימת לא מלד המוכר ולא מלד הבוקה, משאיב כאן כשמוכר האמן לרב, ורב ודאי דעתו לקבות ממש קודם שבת, כדי שיהיה ברשותו ובכחו למכור אחיב לגוי, וגם דעת ישראל שמוכר אחיב לרב אחר אין דעתו לבטל המקח לגמרי שהאמן יחזור לרשותו רק למלוה מכוין להבות איב בדרך הבבור ואין לבי שום חשש שישראל דהייבו המוכר הראשון דעתו לגזות באמן דאדרבה מחזיר עליו למוכרו ואיב כיון שהבוקה הראשון דהייבו הרב קבה בקבין נאמר כדי שיהיה בכחו למכור לעבדים וגם ישראל אין כוונתו שהוא יבבה באמן שהרי אדרבה מחזיר למוכרו ואני כעת דאמרינן מסי פסחים יאא עיא הוא עלמו מחזיר עליו לשורפו ויבל קאבל עיבה, ואיב אאיך אפשר שהישראל רולה לזבות באמן והוא מחזיר למכרו ואיב לא שייך כאן שום חשש איסור בל ירחה דבגבי ישראל הראשון שהוא בעל האמן ליבא בייי דהא מבלק עלמו מן האמן בבל אופן בין אם הרב הראשון קבה האמן או האחרון עביב הוא מבלק כפבו בסילוק גמור ולאיסור בייי קבית ליבא שום איסור בל ירחה אפילו לאחד מהם דבל אחד מוכר לעבדים ואפילו כמא שעיי מבירה לשני בחבטל קבין הראשון מה בבך, הרי מי שלא קבה מעיבא לא עבר על בייי, ומי שקבה האמן הרי הוא מבבו לעבדים, וליבא שום חשש ביטול קבין, רק אם הישראל בעל האמן מבלה דעתו דלא אבפת ליה בהמבירה שמוכר והולך בשבת בבאה בהיב יפה כתב בבהרים שיק שם דבראה כתו ביטול מקח, או אפילו אם מוכר ממש בעיב לאחר המבירה הרי בראה ביב בביטול מקח, שהרי הוא עלמו משחמש בהאמן לאחר המבירה משאיב כתו בביד דאמן שהרי שמשלם אין דעת ישראל לבטל המבירה רק שרולה לעשות מלוה להבות הרבה איב מומומו לא משבחת שום איסור בייי, לא לגבי הרבנים הקובים ומוכרים אחיב לגוי קודם זמן איסורו, ולא להישראל בעל האמן, כיון שדעתו עביב לבבלק עלמו מן האמן בבל אופן, ועיין היטב בבפר שדי חמד שם, ומאמת טרדה בהרבה עביבים לא אוכל להאריך יותר.

והי יאריך שבתיו בבעיבים באריב ובפם הדיב בהבבה פקיק באניהאד אור ליום ג׳ לסדר בתוב זאת זכרון בספר מי ימים בחדש שבט שבבו שבתיי לפיק

איעזר דייטש.

— סימן צ״ג —

שוב״ט לבבוי אהובי תבמידי הרב הבדול חריף ובקי וכו׳ בשם מויה מרדבי פאר״ האגד בי״ דומין בקיק בעטלאן זיב יעיא.

מבתבך הגיעני על דבר שהיו בעיר אחת חמשה מלמדים ואחד שבק לן חיים בפרוס הפסח,

הלכות שבת

רמב להזהר בכבוד שבת . ובו שניף אחד :

רמב א (א)"מ אפילו מי שצריך לאחרים אם יש לו מעט משלו צריך לזרז עצמו [א] א לכבד את (ב) השבת ולא ג אמרו עשה שבתך חול ולא תצטרך לבריות אלא למי ב שהשעה דחוקה לו(ג) ביותר על כן צריך לצמצם בשאר ימים כדי לכבד את השבת . פ"תקנת עורא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת מפני ג כבוד השבת: הגה טהרין לנוח כדי שיטור מלא (ג) בגדים ד לשמוח מסם לגמרים בשבת ויום טוב [סמך מהרמבי ריש מסכת ל"ם] ואות מכבד שבת ויום טוב ואין לשמוח בם שבתו שבקלת מקומות נסנו לאכל שונים"מ קוריין מעשה"ל ג גליל שבת זכר לון

מהיים מכוסה לאמלה [מהרי"ל ולא ראיתי לאחר לזה] : ל

לא

מכות בר"ם ספיר" על סהיא מעכה דל"י כן מיתה מו' כוי מו כמכר מכ' ו"ל כמ מכ לאותה מעכה ר"מ מו' עכה שבתך כו' בעייים הסיא דכן מיתה לאוריי דל"ם לא אמר אלא למי שבשעה דחוקה לו ביותר אבל צריך אדם עצמו כמצר ובכר לכבד שבתות ביותר ע"כ . ע"כ צריך כל אדם לצמצם בשאר הימים כדי לכבד השבת ואל יאמר הילך אחסר מהיר מרכתי כי אדרבה אם יוסיף מוסיפין לו כדאמרי' כו' מרלה בירור דבריו דאמלה הוקשה לו על מ"ם קוד' רים מיוב לעמוד שבת וקשה ממ"ם ר"ע עשה שבתך חול לכמודים פי' שבשביל אלא יפיר אדם מעות בשביל מלוה ומתיב ר"ע אמרו כפ' ע"ם אמר אל אל ומכ כלל ולא מיכל לחוץ ומרבעולים ל"ה אלא אם מזונותיו בשביל אלא יהיה אני ומ"ב כגון אל מוע שבת לוה מי' דמין כפי' כן בדברי ר"ע אלא הוא מיירי בשבת ומכ"ל אלא אם יש לו מזון ל"ד שעות לא יטול מן הקופה ל"ל דלא מיירי בשבת אלא בחול ומ"ל דלא מיירי בשבת אלא בחול ומ"ל דלא מיירי בשבת אלא בחול ומ

דר"ה הנ"ל שהקשה עליו הגאון מסעמיהאל שליט"א. ובדברי הבית [ה]יוצר (שו"ת או"ח סי' יח) ופני מבין (או"ח סי' צה) דפסקו דאין לבדוק בשבת כלל לא עיינתי מפני אי הפנאי.

ואשאר בזה ידידו"ש וש"ת באהבה רבה ואהבת עולם, ואברכו בשמחת החג בכל הענינים, ונזכה לישועה קרובה בב"א

הק' ישכר שלמה טייכטהאל

סימן קסב

סעודת שבת בערב פסח אחר זמן הביעור

בעזה"י, ד' ויק"פ, כ"ו אדר תר"ץ לפ"ק, פישטיאן יצ"ו.

שפעת שלום וברכה ושמחת יו"ט בכשרות ובדצה, לכבוד ידי"נ הרב ה"ג המפורסם בחיבוריו היקרים כו', כקש"ת מו"ה **אברהם שטערן** שליט"א, דומ"ץ דק"ק נייהייזל יצ"ו.

אחדש"ה באהבה, בדבר השאלה בא' שישן הרבה בשבת בע"פ, וכשקם ממטתו כבר היה אחר זמן של אכילת חמץ, והוא שואל כעת איו איפה יקיים הסעודות דשבת, אם יאכל חמץ, דעשה דאכילת שבת דוחה לאיסור דרבנן של אכילת חמץ, או יאכל מצה. וראיתי בקונטרס א' הנדפס בפולין שהאריכו בזה הרבה, ולא העלו דבר ברור.

ואען ואומר, אילו הוינא התם כד נשאלה שאלה זו, הייתי מורה לקיים סעודות דשבת במצה, וגם הייתי מורה לקיים גם סעודה ג' במצה, ואם כי כולי עלמא אינם יכולין לקיים סעודה ג' במצה רק במיני תרגימא, אך באדם הזה שכבר אכל מצה היום, יכול לאכול מצה עוד, וממילא דיקיים סעודה ג' ג"כ במצה כדינא, אך יזהר לעשות סעודה ג' קודם שעה עשירית, כן הייתי מורה אילו איתרמי מעשה כזה לפני.

ועכשיו אבאר דברי בס"ד, והוא דראיתי בחתם סופר על הלכות פסח, הנדפס בירושלים (סי' תמד סק"א), דכתב לדון על מה דקיי"ל דסעודה ג' נדחה לגמרי אף באין לו מה לאכול אלא מצה, וכל הטעם של איסור אכילת מצה בערב פסח הוא כדי שיאכל בלילה לתיאבון, הלא הסעודה ג' ג"כ דאורייתא, ומה אולמא דהאי עשה מהאי עשה, ותירץ כיון דסעודה ג' בלאו"ה מתבטלת לפעמים, כמו דאמרו בפ' כל כתבי (שבת קיח, א) דעשה שבתך חול כו', לא כש"כ שתדחה בשביל מ"ע דמצה שלא יאכל אכילה גסה. ועדיין יש לומר, דוקא אחר שעה עשירית ומשום מצה לתיאבון, אבל קודם שעה עשירית באין לו כלום כ"א מצה, יראה דיעשה במצה, דהאי איסורא דבועל ארוסתו הוי דרבנן ואפילו בועל ממש, מכש"כ מצה דהוי רק דמיון בעלמא ולא הוזכר בש"ס דילן, [צע"ק על רבינו שכתב דהוי רק דמיון בעלמא, דהא הרמב"ם (ה' חמץ ומצה פ"ו הי"ב) פסק דלוקין מכות מרדות באוכל מצה ערב פסח כמו בבא על ארוסתו ממש, א"כ לא הוי רק דמיון רק איסור זה ממש], מכש"כ דיבטל הך מקמיה הך דמצוה סעודה ג' אי לא אפשר לעשות באופן אחר. ובזה יישב דברי רש"י בפ"ק דפסחים (יג, א ד"ה מזון) שכתב משיירים מזון ב' סעודות, דכל סעודות שבח הם שחרית וערבית ומנחה ובע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה, ורבים תמהו תיפו"ל דאז אסור לאכול לא חמץ ולא מצה, לכן נראה כמו שכתבתי לעיל, דאי לאו דאסור לאכול מן המנחה ולמעלה היה אוכל מצה לסעודה ג' ולא היה חש להא דבועל ארוסתו, וכיון דהיה אוכל מצה מן המנחה ולמעלה, א"כ ממילא דלא הוי שרי ליה לשייר מזון ב' סעודות ג"כ, אלא יאכל הכל מצה, כיון דבלאו"ה יבעל ארוסתו היום למה לא יקדים לאכלו ג"כ, לכן פירש רש"י הא דמשיירין ב' סעודות משום דאי אפשר לעשות סעודה ג' כלל משום מצה לתיאבון, דמשום הא נידחית בודאי כמו שכתב לעיל, וס"ל לרש"י א' מב', או דזמן סעודה ג' הוא דוקא ממנחה קטנה, או דס"ל לר"א איש ברתותא (פסחים שם) דסמוך למנחה גדולה אסור לאכול בערב פסח, וא"כ לדידן דזמן סעודה ג' הוא ממנחה גדולה ואיסור אכילה בערב פסח ממנחה קטנה, אי אירע שאין לו כלום יכול לקיימה במצה כמו שכתבתי, ואז לא ישייר לו מזון ב' סעודות ויעשה הכל במצה, כן נ"ל לדינא נכון בעזה"י, אלא שהוא נמנע, דלכל הפחות יכול לקיימו בדברי תורה, והואיל [ויכול] לקיימו פורתא מיהא לא ידחה אפילו איסור דרבנן, ורש"י לא סבירא ליה כן ודוקא פת בעי, עיין לעיל בשו"ע (סי' רצא ס"ה), עכ"ד רבינו החתם סופר ז"ל.

נמצא לפי דרכו של רבינו ז"ל, היכא דהוא כמו בנ"ד שעוד לא קיים סעודה הב' דשבת דלכ"ע לא אפשר לקיימה רק בפת, בודאי דסעודה זו שהיא דאורייתא ואי אפשר לדחותה באיזה אופן בודאי שהיא דוחה לאיסור דרבנן דאכילת מצה בערב פסח, ויקיים סעודת שבת

במצה, והשתא דכבר בעל ארוסתו בערב פסח הזה ממילא יכול לאכול עוד מצה, וא"כ למה לא יקיים גם סעודה ג' במצה כדינא בפת בלי שום דוחק, ורק דיזהר לאכול סעודה ג' קודם שעה עשירית כדי שלא יפגע באיסור אכילה גסה דמצה, כן נראה לי עפ"ד רבינו החת"ס הנ"ל. ואין לומר דיאכל חמץ כיון דגם הוא רק דרבנן, ומה חזית דיעבור על איסור דרבנן דאכילת מצה בערב פסח, יעבור על איסור דרבנן דאכילת חמץ אחר השיעור, י"ל דאיסור אכילת חמץ דנעשה משום סייג וגדר שלא יטעה חמיר, וגם חשוב עיקר מן התורה, אבל איסור דבעילת ארוסתו אין לו עיקר מן התורה ואין בו משום סייג דפסח ע"כ קיל, כנלענ"ד.

ואחתום בברכה ובד"ש, ובברכת שמחת החג, כ"ד ידידו לנצח

הק' ישכר שלמה טייכטהאל

סימן קסג

עוד בענין הנ"ל

בעזה"י, ט' ניסן תר"ץ לפ"ק, פישטיאן יצ"ו.

כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם כו', כקש"ת מו"ה **אברהם שטערן**, דומ"ץ בק"ק נייהייזל יצ"ו.

אחדש"ה באהבה, יקרתו הגיעני, וראיתי מה שפלפל עלי בנדון מי שהיה אנוס ועבר הזמן דאכילת חמץ ולא קיים הסעודות בשבת, והתרתי לו לקיים סעודות דשבת במצה, וממילא הותר לו לעשות גם סעודה ג' במצה, ותוכן דברי ההיתר בנויים על דברי מרן החתם סופר וכמו שכתבתי לעיל (בסימן הקודם), וע"ז פקפק מעלתו נ"י וכתב דלדברי הרוקח (סי' רפ) המובא בפר"ח (סי' תעא סק"ב ד"ה כתב הרוקח) הוי איסור דאכילת מצה בערב פסח איסור דאורייתא מבערב תאכלו מצות (שמות יב, יח) ולא קודם, ולאו הבא מכלל עשה עשה, ואין עשה דוחה עשה, ועוד משום דאכילת שבת מקיים בכביצה, וא"כ איכא גזירה דלמא יאכל יותר, וכמו שכתבו תוס' (קידושין לח, א ד"ה אקרוב) גזרה כזית ראשון אטו שני, ועוד מטעם דהוי עשה דפשיעה דאינו דוחה ללא תעשה, על כן מטעם ג' טעמים אלו אינו דוחה עשה דשבת לאיסור דאכילת מצה בערב פסח, עכתו"ד.

ולפע"ד כל השלשה טעמים ליתנייהו.

א. מטעם דהוי לאו הבא מכלל עשה עשה ואין עשה דוחה עשה, כבר הוכיח השאג"א בתשובה (סי' לג ועיי"ש בקונטרס אחרון) דעשה דוחה ללאו הבא מכלל עשה, וכן מצאתי בשיטה מקובצת (כתובות מ, א) בשם הרשב"א, וא"כ אף אי יהיבנא ליה דיש כאן איסור עשה דאורייתא, מ"מ יש בכח עשה דשבת לדחותו כדין כל עשה דדוחה לל"ת, ועיין ג"כ בספר פורת יוסף לפרמ"ג (כללים בראש הספר כלל א) שכתב ג"כ כן, עיי"ש. שוב ראיתי ביד מלאכי (מערכת הל' אות שעב) פלפול גדול בזה מגדולי עולם, עיי"ש, וכן בספר שו"ת אמרי אש (יו"ד סי' קטו) האריך בזה, עיי"ש.

ב. מ"ש משום גזרה כזית ראשון אטו כזית שני, אמת שגם בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' צא אות ב) כתב כן, דמהאי טעמא אין עשה דשבת דוחה לאכילת מצה דערב פסח, אבל אני סמכתי על דברי מרן החתם סופר (סי' תמד סק"א) שכתב, דהיכא דכבר הותר לו לאכול מצה בע"פ פעם אחת שוב מותר לו לאכול יותר, וכמו שכתב כיון דכבר בא פעם אחת על ארוסתו יכול לבעול שוב עוד הפעם, וא"כ ממילא דלית כאן הגזירה דכזית ראשון אטו שני, דגם שני הותר לו.

ג. ומ"ש משום דהוי עשה דפשיעה, כבר הוכיח הברוך טעם (עשה דוחה ל"ת דין ב פ"א ד"ה ונראה לי לתרץ) דזה דוקא בשוין, אבל היכא דהעשה חמור שפיר דוחה אף בפשיעה, והביא ראיה מפסחים (נט, א) דעשה דפסח דוחה לעשה דהשלמה אף דגם התם הוי ע"י פשיעה, יעיי"ש, וא"כ גם כאן כיון דעשה דשבת הוי חמור לגבי איסור דאכילת מצה בערב פסח, כמו שכתב החת"ס שם, שוב שפיר דוחה אף דבא ע"י פשיעה. [עיין בעקרי הד"ט (או"ח סי' יט אות ו), ועיין ג"כ בספר אמונת חכמים להגאון אביעד שר שלום אבדק"ק מנטובא (פכ"ד ד"ה ומזה נהיה) מ"ש בדבור התוס' דעירובין הנ"ל, ועיין ג"כ בשתי הלחם (סי' מד)]. סוף דבר, רבינו החת"ס לא אזיל בשיטתייכו דמר ודשו"ת פרי השדה, ורק דדעתו דשפיר יכול עשה דשבת לדחות איסור דאכילת מצה בערב פסח, ורק משום דסעודה ג' לפעמים בלאו הכי נדחה לא רצה להתיר לעשות סעודה ג' במצה וכמו שהבאתי דבריו לעיל (בסימן הקודם). א"כ לפי"ז בנ"ד דאיירינן בסעודות הראשונות דלא נדחה בשום פעם, קם דינא דשפיר נדחה איסור דאכילת מצה בערב פסח משום עשה דשבת, וממילא גם הסעודה ג' יעשה במצה לסברת החתם סופר דהיכא דכבר בא על ארוסתו יכול לבעול פעם שנית.

אך בזה אני נבוך לדעת מה היה דעתיה דמרן ז"ל, דפשיטא ליה דהיכא דכבר בא על ארוסתו פעם אחת דמותר לו לבעול גם בפעם שנית, מאין פשיטא ליה זאת, אי משום הואיל והותרה הותרה, הא בזה פלוגתא דאביי ורבא (זבחים לב, ב), ועיין באו"ח (סי' קסח ס"ה) ומג"א (סי' פח סק"ג) וחתם סופר (או"ח סי' סה ד"ה ואשר אותה נפשו), ודו"ק, וע"ע או"ח סי' תקעד (ס"ג) שכח ואכל וכו', אל יאמר הואיל ואכלתי מעט אוכל הרבה, עיי"ש במג"א (סק"ג) דצריך להפסיק מלאכול מיד כשנזכר, והוא מהמרדכי (תענית רמז תרכא) דלא יגמור סעודתו עד שבעו, והראבי"ה שם חולק, עיי"ש ודו"ק. אולם יש לחלק, דשם בתענית אכל באיסור ולא שייך הואיל והותרה, ודו"ק. ואין לי פנאי כעת לעיין בזה. עכ"פ מאן דסמיך בסעודות הראשונות על מרן החתם סופר לקיים במצה לפע"ד לא משתבש, ויש לו עמוד גדול לסמוך עליו.

והנני ידידו דו"ש באהבה, ומאוה לו שמחת יו"ט בדיצה

הק' ישכר שלמה טייכטהאל

סימן קסד

אם ראוי להדר לאפות מצות בעצמו

בעזה"י.

ע"ד שאלתו לברר לו עפ"י דינא דשו"ע ולא מטעם מדת חסידות, בדבר שכעת הנהיגו עצמם הבעלי בתים שלא להתעסק בעצמם באפיית המצות, רק הולכים אל האופה ולוקחים המצות אחר שכבר נגמרו סכום הצריך לכל א' וא', וכמה יש שמהדרין לאפות המצות בעצמם ובהשגחתן כדי להתעסק בעצמם במצוה זו, ועתה הנהו שואל אם יש מקור לזה בשו"ע או הוא מטעם מדת חסידות לחוד, ונפ"מ לו כי אין לו עוזרים בחנותו ואשתו טרודה בתהלוכות הבית ולכלכל הבנים הקטנים, וקשה לו מאד להתעסק בעצמו באפיית המצות, כי אין לו על מי לעזוב חנותו ואם ילך לאפיית המצות תוכרח אשתו לילך לחנות ותופרע מעבודת הבית וכדומה, ורוצה לידע עד היכן החיוב הנ"ל להתעסק בעצמו באפיית המצות, אם הוא מדינא דשו"ע אז לא יביט על הקושי שיש לו בזה, אבל אם הוא רק ממדת חסידות גרידא, אז כיון שהוא לו בקושי גדול לא יעשה כמהדרין הנ"ל עד שירחיב ה' גבולו, ע"כ שאלתו.

תשובה, כתב הרמ"א (סי' תכט ס"א), ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך הפסח, עכ"ל. וראיתי להגאון הקדוש מרן הרי"ם (חידושי הרי"ם ח"ג, ובסופו יש כמה דפים חידושיו להל' פסח), שכתב על מה שכתב בשו"ע שם דהמנהג לקנות חטים וז"ל, לפע"ד הטעם דצריך שימור, ומחובר אי אפשר ליתן, ועכ"פ כדי שיוכל העני לקיים שימור מטחינה ואילך, ולכך יש מקומות נותנים קמח כמ"ש החק יעקב (שם סק"ה), כדעת הפוסקים דשמור דלישה סגי, וכמו בכל השנה שנותנים פת, כן על פסח [נותנים] חטים או קמח שיקיים בעצמו מצות השימור דמצוה בו, כן נראה לי, עכ"ל. הרי דרבינו הרמ"א דקדק בלשונו הטהור לכתוב לחלק דוקא חטים ולא לתת מצה אפויה, אף דבכל השנה נותנים לעניים פת אפוי, ולמה לא נתן להם גם כעת מצה אפויה, ולמה להטריח אותם בטרחת האפיה, אלא דהיא הנותנת, כדי לזכות אותם במצות השימור דכתבה התורה אצל מצה, וא"כ הרי שלך לפניך בפירוש דהצריך רבינו הרמ"א שכל א' יקיים בעצמו מצות השימור, ועכ"פ יעשה השימור דלישה, וא"כ ודאי דאפיית המצה בעצמו היא מדינא דשו"ע כדי לקיים מצות השימור בעצמו דמצוה בו, כמו שכתב רבינו הרי"ם הנ"ל בכונת רבינו הרמ"א, וכל ישראל יוצאים ביד רמ"א, וא"כ ודאי כמו דהקפיד הרמ"א שלא לתת להעניים מצה אפויה כדי לקיים מצות שימור בעצמו, כמו כן אין ראוי להבעלי בתים לקנות מצה אפויה, רק לקנות חטים או לכל הפחות קמח ולאפות בעצמו כדי לקיים מצות שימור בעצמו דהמצוה בו, וא"כ שפיר יש להמהדרין הנ"ל מקור מדינא דשו"ע. נמצא לפי"ז מלבד מצות הטרחא שציוו חז"ל לטרוח בעצמו בתיקון המצות, עוד זאת שהחיוב עליו לקיים בעצמו מצות השימור שכתבה התורה.[8]

ואל תשיבני א"כ היה מן הראוי ללוש בעצמו העיסה כדי שיקיים מצות שימור בעצמו, זה אינו, דסגי בעומד שם על עשייתה ומזרז העוסקים ומסייע

8. עוד טעם לטפל עצמו בכל המצות שהן לצורך הפסח ולא דוקא במצות דלילי הסדר, דידוע דעת החזקוני והגר"א דיש מצוה באכילת מצה בכל ימי הפסח. ואני אמרתי טעם נכון בזה עם דברי רבינו המהרש"א, בחד"א בפ' ע"פ (פסחים קטז, א ד"ה מצה) דכתב דאכילת מצה בפסח הוי כאכילת הכהן במנחה, דמורה על קרבתינו לעבודתו ית"ש עיי"ש. והנה בסוף פ' תצוה גבי שבעת ימי המלואים כתוב לחם מצות וכו' ועשית לאהרן ובניו ככה וכו' שבעת ימים תמלא ידם, ופרש"י בענין הזה וכקרבנות הללו בכל יום עיי"ש, הרי דרצה הקבה"ו למלא ידם באכילת מצות שבעה ימים, והנה בפסח קרבנו המקום לעבודתו ית"ש, [וכן הוא בכל שנה, כמו שכ' האו"ח